

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

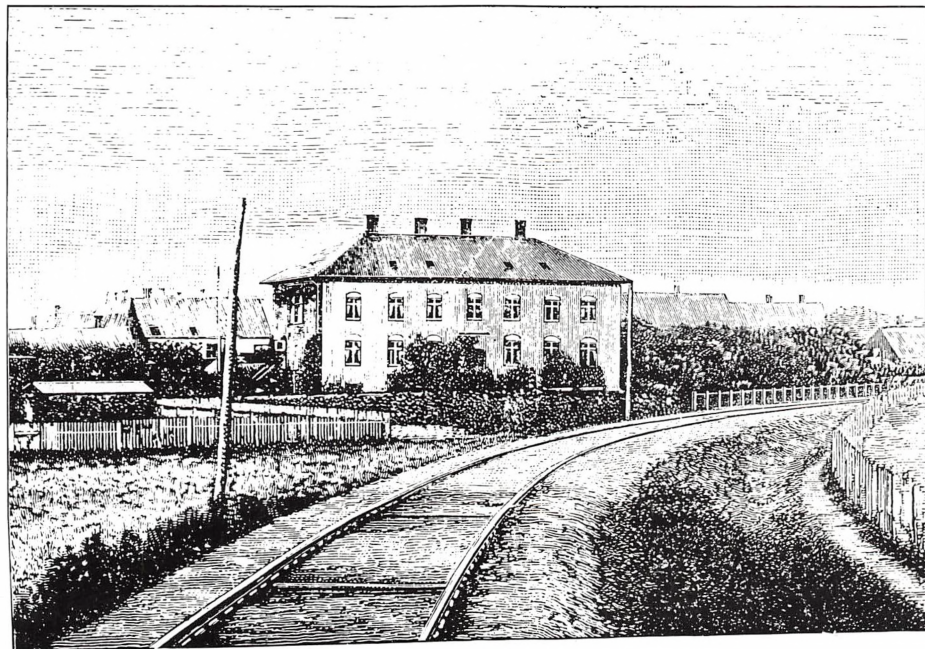
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

1895

3. maj

1995

Sorø Husholdningsskole

Jubilæumsskrift

100 år

1895 - 3. maj - 1995

*Jubilæumsskriftet er udgivet af Sorø Husholdningsskole med støtte fra Unidanmark-Fonden.
Redaktion: Forstander Mette Nielsen*

TRYK: SORØ BOGTRYKKERI

Forord

For Sorø Husholdningsskoles bestyrelse er det en oplevelse at være med til at markere Husholdningsskolens 100 års dag.

Som det fremgår af artiklerne i dette jubilæumsskrift, er det en lang og broget historie, Husholdningsskolen kan se tilbage på.

Igennem de mange undervisningsår har der været perioder, præget af udvikling og fremgang - og det var de fleste og de længste - men også tider med vigende elevtilgang og nogen pessimisme.

Sorø Husholdningsskole, Skolen for sundhed og trivsel, har hele tiden forsøgt at forny sig, både i sit indhold og med hensyn til de ydre rammer. Den oprindelige skolebygning står, som da den blev rejst for knap 100 år siden, men dens indre er blevet moderniseret; nyt er bygget til, og nabohuse er købt for at rumme de mange elever og aktiviteter.

Fra bestyrelsens side tænker vi med tak på de skiftende ledere og ansatte, som igennem årene har taget de daglige udfordringer op, men som også har evnet at se fremad, og som dermed har været og er med til at gøre Husholdningsskolen til et levende og spændende undervisningstilbud til de mange elever, der i tidens løb er gået ind ad skolens døre.

Det var en anden skole, Eline Eriksen og Magdalene Lauridsen grundlagde for 100 år siden. Men med det kendskab, vi har til dem, er der næppe grund til at tvivle om, at de ville have glædet sig over at se dagens velfungerende Husholdningsskole.

Som fri skole har Sorø Husholdningsskole en særlig mulighed for at skabe et undervisningsmiljø, som både passer de unge i dag, men også er parat til at møde fremtidens krav.

Jeg er sikker på, at skolens kommende elever også vil kunne glæde sig til *deres* ophold på Sorø Husholdningsskole.

*Bodil Norup Panild
Formand for bestyrelsen*

Indholdsfortegnelse

	Side
Forord.	
Bestyrelsens formand Bodil Norup Panild.....	3
“En Dame paa 100 Aar”.	
Forstander Mette Nielsen	5
“Magdalene Lauridsen - en Pioner og hendes baggrund”.	
Fhv. rektor Gustav Nedergaard (Ankerhus Seminarium).....	8
“Skolens tilblivelse”.	
Afd. leder Ellen Schneider (lærer ved skolen 1980-94).....	19
“Skolen på Holbergsvej - Frk. Vestergaard, en epoke i denne by”.	
Købmand Erik Larsen	34
“Kostens betydning for forebyggelse af velfærdssygdomme”.	
Læge Peter Marckmann, Institut for Human Ernæring.....	42
“Husholdningsskolernes fremtid: Et portræt af fremtidens unge”.	
Forskningschef Maria-Therese Hoppe, Institutet for Fremtidsforskning	47
Hilsner	
Undervisningsministeren.....	51
Ankerhus Seminarium.....	52
Foreningen af Husholdnings- og Haandarbejderskoler.....	53
Sorø Kommune	54
Oversigter	55

Sorø Husholdningsskole - en Dame paa 100 Aar

Af forstander Mette Nielsen

For 100 år siden - nærmere bestemt den 3. maj 1895 - startede Sorø Husholdningsskole sin virksomhed i lejede lokaler i Rolighed i Sorø.

Stifterne var den iderige frk. Magdalene Lauridsen og den praktisk dygtige fru Eline Eriksen.

Skolen var i åndelig henseende et barn af tidens tanker, i særdeleshed Sorø Højskole (der dog ikke selv ville lægge de lejede lokaler til); givet er det, at forstander Bjerre øvede stor indflydelse de første år.

At der på det tidspunkt var behov for en huslig uddannelse til unge kvinder, stod klart, hvad skolens brochure fra 1897 da også klart udtrykker.

“Formaalet er, saavel i Undervisningstiden som uden for denne, at virke hen til at udvikle de unge Pigers Lyst og Evne til at danne et hyggeligt og godt Hjem og føre en økonomisk og velordnet Husholdning”.

Skolen på Holbergsvej

Ordene i brochuren kan virke fremmede i 1995, men skolens start havde alligevel betydet så meget for byen, at man med et dertil stiftet aktieselskab som bygherre havde opført grundstammen i den nuværende hovedbygning på Holbergsvej 7 så tidligt som vinteren 1896/97.

Selv om den nye bygning blev taget i brug allerede i maj 1897, blev indvielseshøjtideligheden dog først fejret den 7. september samme år. Iøvrigt på H. M. Dronningens 80 års fødselsdag; en smuk tanke.

De to forstanderinder var ledere på skolen, og de prægede på hver deres måde den tids unge kvinder; Magdalene Lauridsen følte dog mere og mere, at der var behov for en egentlig Lærerindeskole, og i 1902 flyttede hun disse aktiviteter til en nyopført villa, kaldet Ankerhus, nordvest for Sorø.

Den moderne køkkenafdeling på den nystartede husholdningsskole.

Støvet på sommerfuglevingerne

Efter udskillelsen af lærerindeuddannelsen fortsatte fru Eline Eriksen som forstanderinde på Sorø Husholdningsskole frem til sin alt for tidlige død i december 1916.

Hun var selvsagt barn af sin tid, men samtidig stod hun for en gerning hævet over tid og sted.

Et af hendes budskaber til pigerne var, "altid at beholde støvet på sommerfuglevingerne, for var det først borte, kom det ikke tilbage".

Selvom disse ord nok får et andet indhold i nutiden, så er budskabet om tankens frihed og åndens integritet alligevel eviggyldig.

Epoken frk. Vestergaard.

Efter fru Eriksens død blev skolen overtaget af en ny forstanderinde, frk. Elisabeth Vestergaard, der i begyndelsen af 1917 rykkede ind i bygningen på Holbergsvej.

Med frk. Vestergaard gik skolen en ny og krævende tid i møde, men trods tidernes skiften fremstod skolen altid fuldt up-to-date, både hvad aktiviteterne og bygninger angik.

Som den første og ældste husholdningsskole var Sorø Husholdningsskole også den første, der i 1927 tog spædbørnspleje op som en naturlig del af pigernes kommende rolle som "vordene Husmoder og Moder".

Dette arbejde foregik i "villaen", Holbergsvej 9, som oprindeligt var tænkt som en aftægtsbolig for fru Eriksen i det otium, der ikke blev hende beskåret.

Frk. Vestergaards dynamik sås også i den byggeaktivitet, hun stod i spidsen for: I 1929 salen og i 1942 yderligere en tilbygning med køkken og elevværelser (nordfløjen).

Også skolens legendariske elevforening havde frk. Vestergaards bevågenhed, og ved særlige lejligheder som f. eks. hendes 25 års jubilæum i februar 1942 skænkede hun større beløb til det legat, der i dag bærer hendes navn.

Bestemthed - frygtindgydenhed - personlighed.

At skildre de næsten 50 år (1917-1964) frk. Vestergaard var leder af skolen, falder udenfor denne artikels mulig-

heder, men at hun ejede Holbergsvej og den ganske by, tør ingen vel bestride (en af byens yngre advokater har stadig muntre minder fra sin gymnasietid på Sorø Akademi).

Lad os derfor blot kort referere, at skolen ved frk. Vestergaards død i 1964 i forbindelse med bobehandlingen overgik til selvejende institution pr. 1. januar 1966. Ganske som det var tilfældet 70 år tidligere, stod Sorø ledende skikkelser bag skolen, således at denne kunne føres videre i en form, der fulgte med tidens og lovgivningens krav.

Mange var involveret. Heriblandt bestyrelsens første formand, fabrikant Aage Christensen, og naturligvis forstanderinde fru Wille Møller, der siden 1957 havde været frk. Vestergaards højre hånd og naturligt blev hendes efterfølger. Desuden rektor Folmer Dam - uden loyal støtte fra Ankerhus Husholdningsseminarium var forløberer, Danmarks første og ældste husholdningsskole, næppe i dag i stand til at fejre sit 100 års jubilæum.

80'erne og 90'ernes skole

Der er selvsagt en verden til forskel på skolen dengang og nu, for Sorø Husholdningsskole står i dag som en fri kostskole af den moderne type - et sted, hvortil drenge og piger naturligt tager hen for at bruge et halvt eller et helt år.

Der er kurser med udgangspunkt i "Krop og Kost", men sandelig også Design og Idræt, som jo interesserer de fleste unge. Nyeste skud på stammen er "en anderledes 10. klasse", hvor alene dansk, engelsk og matematik føres igennem til udvidet afgangsniveau. Resten af tiden bruges bl.a. til husholdningsfaglige fag, men nok så vigtigt til det almindelige fælles kostskoleliv, der giver de unge så uendeligt meget.

Ånden fra 1895 i ny klædning

Det, der idag kendetegner en fri kostskole, er netop det almindennende. Man skal her tænke på, at de unge, der i 1995 er knap 20 år, gerne skulle leve og virke langt ind i det næste århundrede.

Det kan virke banalt altid at nævne år 2001, men et faktum er det, at de unge kommer til at overtage en verden, der er mere kompliceret end den, deres forældre kendte.

At tiden vil kræve tolerance og fleksibilitet, burde være kendt af enhver, og netop her på skolen er en hverdag blandt henved 100 andre unge en "god læreplads i livet", for uden evner til at få tingene til at gå, kommer man ikke

helskindet gennem fem eller ti måneder i et så intenst fællesskab.

Det kan godt gøre lidt ondt ind imellem, men lærer man det ikke i de unge år, kommer det senere til at gøre rigtigt ondt. For uden evnen til at kunne fungere blandt andre mennesker, kommer man ingen vegne på de bonede gulve - og iøvrigt heller ikke andre steder.

I Dag er der også drenge på husholdningsskolen.

Magdalene Lauridsen - en pioner og hendes baggrund

Af Gustav Nedergaard, tidl. rektor på Ankerhus Seminarium

Oprettelsen af Sorø Husholdningsskole for 100 år siden blev første trin i Magdalene Lauridsens omfattende indsats i dansk samfundsliv i perioden fra 1895 til ca. 1940.

Hun nåede utrolig meget, men var også kun 22 år, da hun sammen med den 41 årige Eline Eriksen oprettede Danmarks første Husholdningsskole i lejede lokaler i sadelmager Correls ejendom i gaden Rolighed i Sorø.

Det vil være naturligt at spørge, hvordan en 22 årig jysk bondepige uden egentlig skolegang eller uddannelse kunne stå frem som skoleleder, og kort derefter starte et landsdækkende undervisningsprojekt, der førte til grundlæggelse af Ankerhus.

Herudover var hun i en næsten 50 årig periode aktiv i en lang række husholdningsfaglige initiativer fra oprettelsen af Husholdningsforeninger og Andelsfrugterier til undervisning i husgerning i folkeskolen og dertil en ivrig debattør i ord og skrift om mange samfundsproblemer.

Hvilken baggrund havde hun som drivkraft til denne imponerende indsats? Svaret herpå findes i hendes familie og hendes opvækst,- nærmere betegnet hendes slægtskab gennem faderen til familien Lauridsen på Grønvang i Vejen og gennem moderen til familien Eskildsen på Thorning Østergaard i landsbyen Thorning syd for Viborg.

Grønvang i Vejen lå i Magdalene Lauridsens barndom tæt på den daværende grænse til Tyskland, og det kom på mange måder til at præge livet på egnen og i familien. Således blev en ældre broder til hendes far såret og tilfangetaget i krigen i 1864.

Familien på Grønvang var i forvejen en førende slægt på egnen, men det var en yngre broder,- Johannes Lauridsen, der i slutningen af forrige århundrede skabte et "folkeligt" og erhvervsmæssigt kraftcenter fra Grønvang.

Herfra sikredes, at Rødding Højskole flyttede til egnen,

og blev til Askov Højskole,- herfra startedes en lang række andre foretagender, bl.a. Brugsforeningen, Andelsmejeri, Telefonselskab m.m. Herfra startedes også industrivirksomheder, i form af cikorieproduktion, margarineproduktion og produktion af asfalt og tagpap (Phønix). Og "Farbror Johannes" blev rigsdagsmand (venstre) og nationalbankdirektør.

Livet på Thorning Østergaard bringer os direkte ind i Blichers verden med E Bindstouw.

Magdalenes morfar, Laust Eskildsen, blev nemlig en velhavende mand ved at opkøbe de uldstrømper, som strikkes i de lange vinteraftner rundt om på gårde og i huse, og sælge dem videre til holstenske købmænd for klingende sølv mønt.

Han drev sin gård frem til et mønsterbrug gennem mering og dræning, og han byggede den op i teglsten, som tilkaldte, holstenske teglværksarbejdere brændte af gårdens lergrave. Teglsten var dengang ukendt som byggemateriale på landet, og det blev til en flot gård med takkede gavle,- og den ligger der endnu.

Laust Eskildsen var storbonde, mølle- og kirkeejer, og var fremmest i datidens kulturliv. En højskole blev startet i hans storstue, og forstanderen/læreren fik gratis kost og logi på Thorning Østergaard.

Skolen fik dog kun en kortvarig levetid,- men den skabte betydelig "vækkelse" på egnen.

Steen Steensen Blicher var i en periode præst på egnen og kom meget hos Eskildsens. Magdalenes mormor, Grethe Eskildsen, var et meget musisk menneske, der gerne sang til møder og sammenkomster. Hun kunne alle folkeviser og folkesagn udenad, og en af døtrene Maren, udgav senere disse i bogform,

Blandt de mange foredragsholdere, der kom til Thorning Østergaard, var også præsten fra Sejling ved Silkeborg, F.

D. Møller og hans unge hustru Jutta Bojsen Møller. Hun forbavsende egnens folk ved at være meget danseglad, noget der ikke var almindeligt for præstefruer på den tid!

Og det var denne Jutta Bojsen Møller, som Magdalene Lauridsen mange år senere mødte på Sorø Højskole!

Fra Grønvang drog den 3. søn,- Anders Lauridsen, Magdalenes far - rundt om i Danmark for at uddanne sig i landbrug og samfundsforhold.

Allerede i sine helt unge år på Grønvang, gik han ofte sammen med faderen Peder Lauridsen og farbroderen Hans Jokum Lauridsen til Rødding Højskole for at høre foredrag,- der er ca. 15 km. fra Grønvang til Rødding!

Senere kom han på Grundtvigs Højskole Marienlyst ved Emdrup, Kolds Højskole på Fyn og Vallekilde på Sjælland, hvor han mødte den aldrende Grundtvig og lærere som Christen Kold, Vilhelm Birkedal, Ludvig Schrøder og mange flere.

Han var på gårde på Fyn og Langeland for at lære nye dyrkningsformer i landbruget, bl.a. dyrkning af roer, dræning m.v. På Langeland lærte han havedyrkning og frugtavl, der senere fik stor betydning for ham,- og som hans datter Magdalene tog op i sin karriere.

Hjemkommet til Grønvang startede Anders skytte- og gymnastikforening, arrangerede sang- og folkedanseaftener,- ofte i samarbejde med den nye højskole i Askov. Han var også selv elev på højskolen, og traf senere her en af sommerpigerne, Mette Marie Eskildsen. Der var romantik i luften,- men de to unge fik åbentbart ikke "sagen" helt afklaret medens Mette Marie var i Askov, for Anders Lauridsen gik ved juletid på frierfærd den lange vej ad Hærvejen fra Grønvang til Thorning Østergaard,- ca. 120 km! Da han trådte ind i køkkenet, var Mette Marie netop ved at bære det store lerfad med julegrøden ind i stuen. I forfjamskelse tabte hun fadet og udbrød "Men Anders, er det endda dig!".

Anders Lauridsens frierfærd lykkedes, og efter en kort forlovelsesperiode, blev de to unge gift på Thorning Østergaard i 1872, De havde i de første 7 år en gård i Holsted, hvorefter de flyttede til Astrup, i nærheden af Mette Maries hjem på Thorning Østergaard.

Magdalene Lauridsens forældre, Mette Marie, født Eskildsen og Anders Lauridsen.

Hjemmet i Astrup

I landsbyen Astrup opbyggede Anders Lauridsen en bondegård på en nedbrændt tomt, og skabte her et paradis af et gårdmandshjem.

En yngre søster til Magdalene,- Agnes Eliassen, har beskrevet barndomshjemmet: En ganske almindelig jysk bondegård - med en ualmindelig stor og skøn have, anlagt i 1880.

Helt usædvanligt for tiden og egnen var her humlehave, hørhave, en stor havedam, masser af frugttræer og forskellige sorter af bærfrugt i store mængder - altsammen i læ bag store hegn af tjørn og røn.

Haven sluttedes af en stor høj med buskads af Spiræa (salicifolia) og et lindelysthus.

På denne gård levede man med i tidens åndelige og politiske vækkelse.

Anders Lauridsen kunne ikke med den "gamle sorte skole i Hinge", derfor ansatte han sin svigerinde - Moster Maren - som huslærer for sine efterhånden 8 børn. Hun var som sin Mor et usædvanligt, musikalsk menneske, og

havde en lærerindeuddannelse fra frk. Heins privatskole i Odense.

Magdalene skriver selv mange år senere om denne Moster Maren, at “Eventyrglansen omstrålede hende”. Hun kunne fortælle mærkelige historier og syngede gamle folkeviser. I skolen i gårdens storstue fortalte hun bl.a. om Ingemann i Sorø og alle hans væbnere og riddere. Magdalene udtalte senere om sin ankomst til Sorø i 1893, “at hun syntes hun kendte byen og egnen fra Moster Mares fortællinger”.

Historikeren Goldsmith skriver i sin “Hederejse” om storbonden Laust Eskildsens datter, “der havde Fortepiano i stuen og Schillers værker på sin boghylde”.

Anders Lauridsen løste sognebånd til det nærliggende Levring sogn, der havde en folkelig og grundtvigsk præst.

Fr. Bruun. I denne præstegård kom både unge og ældre til sammenkomster om litteratur og sang, og præstefruen spillede til. “Efter en tynd kop the gik vi glade hjem og glædede os til næste aften hos de intelligente præstefolk”, skriver Agnes Eliassen.

Magdalene blev senere ung pige i Levring Præstegaard, og dette ophold blev anledningen til, at hun kom til Sorø, hvilket senere skal beskrives.

Politisk faldt Magdalenes barndom i provisorietiden 1885-95, og Anders Lauridsen var ivrig venstremand. Da venstrehøvdingen Kristen Berg blev løsladt efter en fængsling for sin opposition mod Estrup-styret, standsede Anders Lauridsen høstarbejdet på gården, bød på saftvand og kage, og frihed resten af dagen!

Barndoms- og ungdomshjem i Astrup ved Kjellerup i Jylland. Haven, der var en ualmindelig stor og skøn have, blev anlagt i 1880.

Vejen går til Grønvang!

Med ballasten fra hjemmet i Astrup og indtrykkene fra Thorning-slægten og fra præstegården i Levring, rejste Magdalene som 17 årig til Farbror Johannes og Faster Maren på Grønvang i Vejen.

Johannes Lauridsen havde på det tidspunkt skabt "Grønvang-imperiet". Begyndt som dræningsentreprenør rundt om i Jylland, startet cikorieproduktion, (Cikoriefabrikken Nørrejylland), margarineproduktion (ALFA-fabrikken), asfalt- og tagpapfabrikken (Phønix), var blevet medlem af Rigsdagen for partiet Venstre, samt landbrugsfaglig nationalbankdirektør. Han var gift med faster Maren, der stammede fra Landsgrav ved Slagelse.

På Grønvang trivedes dengang et meget aktivt kulturelt og politisk liv, som den unge Magdalene nu blev en del af. Johs. Lauridsen holdt også huslærer til sine børn og en af disse - Hans Birkelund - skrev i 1890-91 dagbog fra sin tid på "Grønvang privatskole".

Her fortæller han om de litterære diskussioner i familien, hvor bl. a. Maren Lauridsen var meget aktiv. Der blev indkøbt alle førsteudgaver af nyudkomne bøger til "Læseforeningen", hvor man havde intense diskussioner om Brandes, Herman Bang m.fl. Også udvalget af blade og tidsskrifter var omfattende, idet man abonnerede på Politiken, Aftenbladet, Venstrebladet, Kolding Folkeblad, Aarhus Folkeblad, samt en lang række af uge- og månedsblade. Og det nære forhold og naboskab til Askov Højskole prægede hverdagen på Grønvang. Meget ofte nævner Hans Birkelund i sin dagbog: "Vi gik til foredrag på Askov i aftes".

Her levede og trivedes Magdalene Lauridsen, lærte husførelse - både daglig og finere - under faster Marens kyn-dige vejledning, så med egne øjne hvad farbror Johannes havde etableret, hvad han havde turdet!

Ved en landsudstilling i Vejen mange år senere, da Magdalene blev udnævnt til æresborger af Vejen By, sagde hun i sin takketale:

"Ja - det var jo også her i Vejen, at jeg tjente mine første penge".

Hun var elev på Askov Højskole sommeren 1892, og

tog senere en vævelæreruddannelse hos Jenny la Cour, der var søster til den kendte Askov-lærer, Poul la Cour.

Til Sorø i november 1893

Under sit ophold i Levring præstegård var Magdalene

Magdalene Lauridsen, fotograferet i 1899 før hun rejste til England.

sammen med en ung pige fra Fyn - Elise Møller. På samme tid havde pastor Fr. Bruun en ung kapellan til hjælp, teologen Kristen Bjerre. Og det gav naturligvis nok romantik i luften, og der blev et par af Elise og Kristen.

Men Elise var for ung til ægteskab, og derfor rejste Bjerre videre til næste embede. Han kom til Marvede-Hyllinge sogn på Sydsjælland som kapellan hos pastor F. Møller, hvis hustru var Jutta Bojsen-Møller.

Men en dag kom "der nogle folk fra Sorø" til præstegården i Marvede, og de ville have Kr. Bjerre til forstander på en højskole, som de ville grundlægge.

Bjerre var betænkelig, og sagde først nej tak. Men den energiske Jutta Bojsen-Møller fik ham overtalt, mod at hun tog med som højskolemor! Pastor Møller - der var 21 år ældre end Jutta - stod alligevel overfor pension, og derfor kunne præsteparret godt bryde op og rejse med til Sorø.

Kort tid efter etableringen af højskolen i Sorø, der iøvrigt fik navnet "Bojsens Minde" efter fru Juttas far, giftede Bjerre sig med sin Elise, og hun fik sin veninde til at "følge med" til Sorø som stuepige og vævelærerinde. På denne måde ankom den 20 årige Magdalene Lauridsen til Sorø den 1. november 1893, og her blev hun boende til sin død i 1957, 64 år efter!

På Sorø Højskole fik hun en kort, men meget rig periode. Hun skrev selv om denne tid: Det ene skønne indtryk afløstes af det andet. Men der var også så mange glade Mennesker rundt om: "To nygifte lærerpar, fru Møllers begejstring og sang. Pastor Bjerres gode tanker og træffende ord til de mange interesserede og lydhøre elever i den tætfyldte foredragssal, Eline Eriksens omsorg for karle og piger, det velvære hendes nærvær gav. Alt kaldte på det bedste og på lysten til at tage fat."

Ideen med at oprette en Husholdningsskole!

Skal historien fortælles helt korrekt, så blev der i Danmark oprettet husholdningsskoler før Sorø-skolen i 1895. I 1877 oprettede frk. Justine Saugmann en husholdningsskole i Thoreby på Lolland, og under det Classenske Fideikommiss på Falster forsøgte man sig allerede i 1856-

1867 med en husholdningsskole. De er dog ikke blevet regnet for egentlige husholdningsskoler, dels fordi de ikke gav teoretisk undervisning i husholdningsfag, dels fordi de forblev enligt stående skoler uden tilhørende organisation og senere lovgivning.

Det var Dansk Kvindesamfund (DK), der omkring 1890'erne gik varmt ind for tanken om oprettelse af Fagskoler for unge piger". Jutta Bojsen Møller var blevet formand for DK, og hun blev stærkt inspireret af et forslag om sådanne fagskoler, der blev præsenteret på DK's årsmøde i Sorø 1894. Det spillede nok også en rolle for Jutta Bojsen Møller, at hun som 19 årig var blevet kone på en stor præstegård i Jylland, uden nogen faglig kendskab til at varetage en stor landhusholdning.

Hun ville opnå to ting med en husholdningsskole: At sikre de unge piger faglig dygtighed til at forestå en husholdning i videste forstand, samt at vække deres identitet som kvinder og samfundsborgere.

Fru Jutta forsøgte først at få en sådan skole knyttet til Sorø Højskole, men denne tanke var Bjerre meget imod, han ville ikke være med til et sådant "Maskepi". Magdalene skriver selv om denne tid: "Da fru Møller ikke kunne tænke sig at opgive sin højskolegerning, foreslog hun mig at begynde husholdningsskolen, vel sagtens fordi hun mente, at jeg gennem slægtinge kunne skaffe den fornødne kapital". (Det var jo ikke ukendt at Magdalene kom direkte fra Grønvang og Johs. Lauridsen!)

Selvom den unge Magdalene brændte for sagen, sagde hun ikke straks ja, men ved eftertanke og efter påvirkning fra Bjerres, besluttede hun at forsøge at gennemføre ideen, men på betingelse af at fru Eriksen ville være med. Og da Eline Eriksen indvilgede heri, kunne der arbejdes mere konkret med, hvordan og hvor den nye skole skulle se dagens lys.

Datidens Sorø og de nye skoletanker

Sorø var også på denne tid præget af provisorietidens opdeling af befolkningen i det regerende Højreparti og oppositionens parti, Venstre. Højskolefolk var også venstrefolk, og de blev derfor ildeset af det højreprægede,

soranske borgerskab. Det havde pastor Bjerre og fru Jutta fået at føle, da de skulle oprette Sorø Højskole nogle få år tidligere. Man forsøgte at forhindre, at de kunne skaffe arealer til skolen, man forsøgte fra byens beværterforening at forhindre, at der kunne bispises deltagere ved møder på skolen. Det skete på dramatisk vis, ved at de forhadte, blå Gendarmer mødte op og kontrollerede om man overtrådte gældende bestemmelser! Til gengæld fik højskolen varm støtte fra byens venstrefolk, og det var den kendte redaktør F. Martin, der var hovedkraften i dens oprettelse.

Også planerne om en husholdningsskole i byen mødte stærk modstand fra byens restaurationsliv, Sorø Beværterforening. Der var nemlig i begyndelsen planer om at knytte et pensionat til husholdningsskolen, hvor gæster kunne aftage den mad som skolens elever fremstillede som et produkt af deres køkkenøvelser. Beværterforeningen gik så vidt, at de i en af de lokale aviser fremsatte følgende svada: "Saafremt det oprindelige Projekt - at lægge "Højskolehjemmet" her i byen, fastholdes - paaføres der

Gæstgiverstanden og forresten ogsaa andre Næringsdrivende en Kræftskade, som vil undergrave mange af os, og til sidst maaske komme til at skade selve Byen!".

Men tanken om pensionatet blev opgivet - af andre grunde - og "stormen" omkring de nye planer lagde sig ret hurtigt.

Sorø Husholdningsskole oprettes

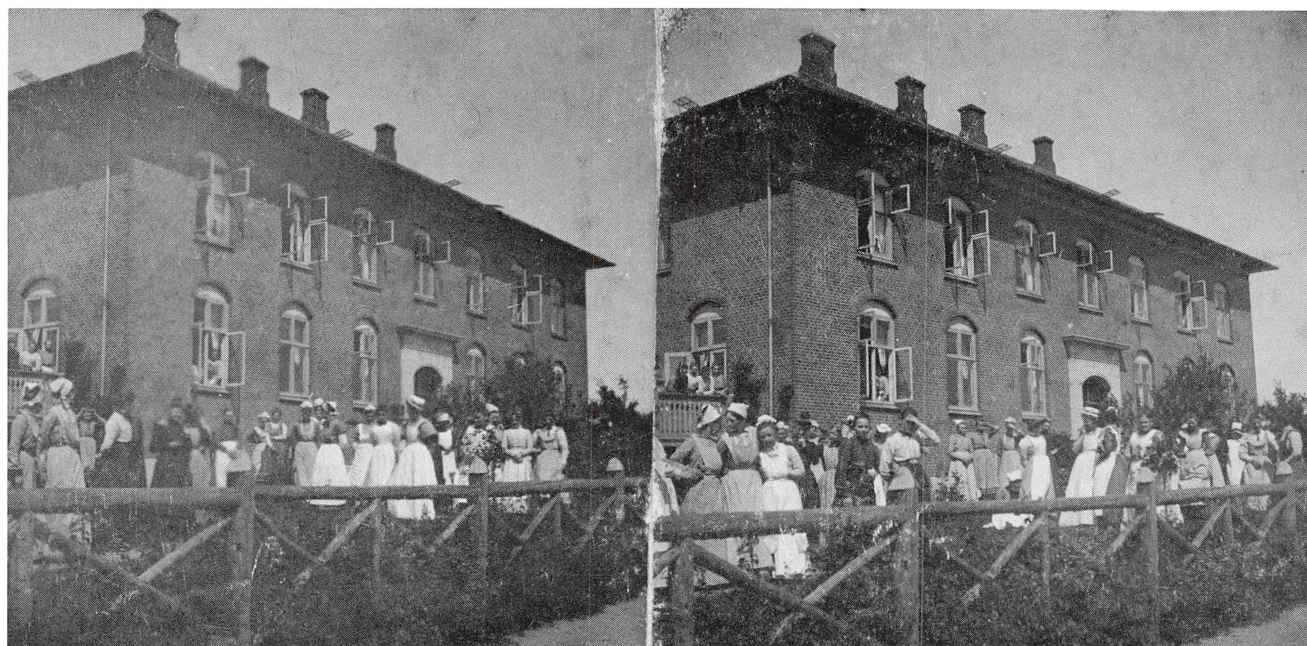
Ved hjælp af flere gode venner lykkedes det at skaffe egnede lokaler på lejbasis i gaden Rolighed, hvor man af sadelmager Correl lejede lokaler, der var så store, at man kunne begynde undervisningen den 3. maj 1895, med 25 elever.

Der var meget beskedne rammer på den nye skole. Det gjaldt især køkkenet, hvor en væsentlig del af den praktiske undervisning foregik. Magdalene skriver om dette forhold. "Men fru Eriksens rige personlighed, mangeårige erfaring, sikre hånd og smag, bødede på så meget, og jeg tror, at de 25 elever, der begyndte med os, alligevel fik et forholdsvis godt udbytte med hjem."

Husholdningsskolens første bygninger 1895

Sorø Husholdningsskoles nye bygninger under opførelse 1897.

Det var fru Eriksen, der tog sig af køkkenundervisningen og var skolens "Husmoder". Magdalene Lauridsen tog sig af administrationen, ordnede den mere skolemæssige side af virksomheden og afprøvede nye fag. Det ligger i denne beskrivelse ganske klart, at det var den unge Magdalene, der eksperimenterede med undervisningen og herved forsøgte at skabe fastere rammer om det indhold, der skulle præge en husholdningsskole.

Der kom lærere udefra for at sikre skoleplanens indhold af samfundsmæssige emner. Her nævnes især mænd som forstander Bjerre, (almene og historiske emner), landinspektør Stage, (kemi), redaktør Martin (politik og samfundsforhold) og dyrlæge Nielsen, (naturlære).

Der kom senere flere lærerinder til skolen, heriblandt Rebecca la Cour, der havde fået uddannelse på Landbohøjskolen.

Der er ingen tvivl om at indholdet af fag i den nye skoleform optog Magdalene meget i disse år - specielt for-

holdet mellem teori og praksis - og indholdet af almene fag.

Hun skriver om at mange af de første elever havde en skæv opfattelse af, hvad der skulle læres på en husholdningsskole. Der var mange, der fandt det meningsløst, at de skulle koge kartofler, vælling, grød o.s.v., for det kunne de jo lære derhjemme. Men der var også mange, der efter at være kommet hjem skulle vise deres dygtighed ved at lave det kunstigste af det kunstige, de havde lært på skolen. "Og endnu er det jo desværre en opfattelse af mange, at det fineste er det væsentligste og at den såkaldte teori ikke er til praktisk nytte. Og så er det jo dog den, der underbygger det hele, giver de unge mulighed for at arbejde videre".

I disse ord ligger hendes ide om en egentlig sammenhængende undervisning, men ordene dækker også over et forhold, som lige siden har været husholdningsskolernes problem!

Om den store sammenhæng, om det store mål med skolen skriver Magdalene: “Undervisningen på en husholdningsskole skal jo så lidt som på andre skoler, være alene for dagen i morgen, for den øjeblikkelige nytte, man kan have af den. Den må gives for livets skyld, som forstander Trier en gang har sagt om Håndværkerskolen på Vallekilde”.

Og så ønsker hun at fastslå, at husholdningsskolens væsentligste opgave er at fremme økonomi og give husøkonomisk viden.

Et næsten revolutionært synspunkt fremkom hun med ved 25 året for skolens oprettelse nemlig:

“Men noget andet er det, om man burde have anlagt undervisningen som f.eks. på landbrugsskolerne, altså ikke medtaget praktisk arbejde, som jo dog kun til en vis grad kan læres på skolen, som bør læres i hjemmene”.

En helt ny skole bygges

Da det viste sig at skolen havde let ved at få elever, gik en kreds af Sorø-borgere igang med planer om at opføre en nybygning til skoleformål. I 1896 udsendte “Mænd og Kvinder fra hele Landet en Opfordring til at skaffe en hensigtsmæssig Bygning til veje til Sorø Husholdningsskole”.

Det er interessant at se de mange navne, der underskrev udsendelsen om tegning af aktier på 50 eller 100 kr. Der var lokale folk som redaktør Martin, forstander Bjerre, Jutta Bojsen-Møller, forretningsfolk og lærere fra byen og omegnen. Af folk udefra kan nævnes Johs. Lauridsen, fabrikant, Vejen, Fr. Bruun, præst, Levring, Jens Chr. Jensen, kammerråd, Vanløse o.m.a.

Aktietegningen lykkedes, og man opnåede målet på 20.000 kr., hvilket betød at man kunne gå igang med byggeriet, og allerede den 5. maj 1897 kunne den nye, store skolebygning på Holbergsvej tages i brug.

Hermed var den første husholdningsskole også en realitet i mere fysisk forstand, og den fulgtes nu hurtigt af flere skoler rundt om i landet, hvoraf de første skal nævnes her: Frederiksborg Husholdningsskole i 1899, Den Suhr'ske Husmoderskole i 1901, Århus og Silkeborg

Køkken fra Sorø Husholdningsskole 1897. Fru Eriksen ses i Forgrunden med Haanden på Ryggen.

Husmoderskoler i 1902 og Vordingborg Husmoderskole i 1904.

Magdalene Lauridsen ville videre!

Man skulle tro, at Magdalene Lauridsen nu var tilfreds med at have medvirket til at starte en ny skoleform - men nej - hendes planer rakte til en mere omfattende oplysning af kvinderne, - en rigtig folkeoplysning, der også kunne komme til at omfatte de voksne kvinder.

Hun skriver i Årsskriftet for Foreningen Ankerhus 1917 i anledning af Eline Eriksens død i december 1916, om deres samarbejde:

“Det var os to, der i fællesskab begyndte Sorø Husholdningsskole, og vi begyndte med et par tomme hænder, som vanskeligheder og uprøvedhed dog fjøede stærkere sammen. Vi sled trofast sammen, til virksomheden fik fastere form, til det personlige i opfattelse gjorde sig gældende. Jeg havde mange ideer, som det kunne være en risiko- økonomisk set- at realisere, og som det egentligt var urimeligt at fru Eriksen skulle tage part i. Jeg tog derfor på min egen kappe de vandrende kurser; det medførte lærerindeuddannelsen og igen køb af min jord og opførelsen af Ankerhus.”

Det fremgår heraf, at Magdalene havde ideer og virke-trang, der gik langt udover hvad Sorø Husholdningsskole kunne give hende, og de følgende årtier viste tilfulde, at hun kunne magte at gennemføre en meget stor del af disse ideer.

Adskillelsen mellem Sorø Husholdningsskole og Ankerhus skete i virkeligheden også gradvist i perioden 1902-1906. Det ses bl.a. af et lille skrift fra 1904: Sorø Husholdningsskole, indeholdende planer for dels Husholdningsskolen (ledet af fru Eriksen) og for Sorø Husholdningsskoles Lærerindeafdeling (ledet af Frk. Lauridsen).

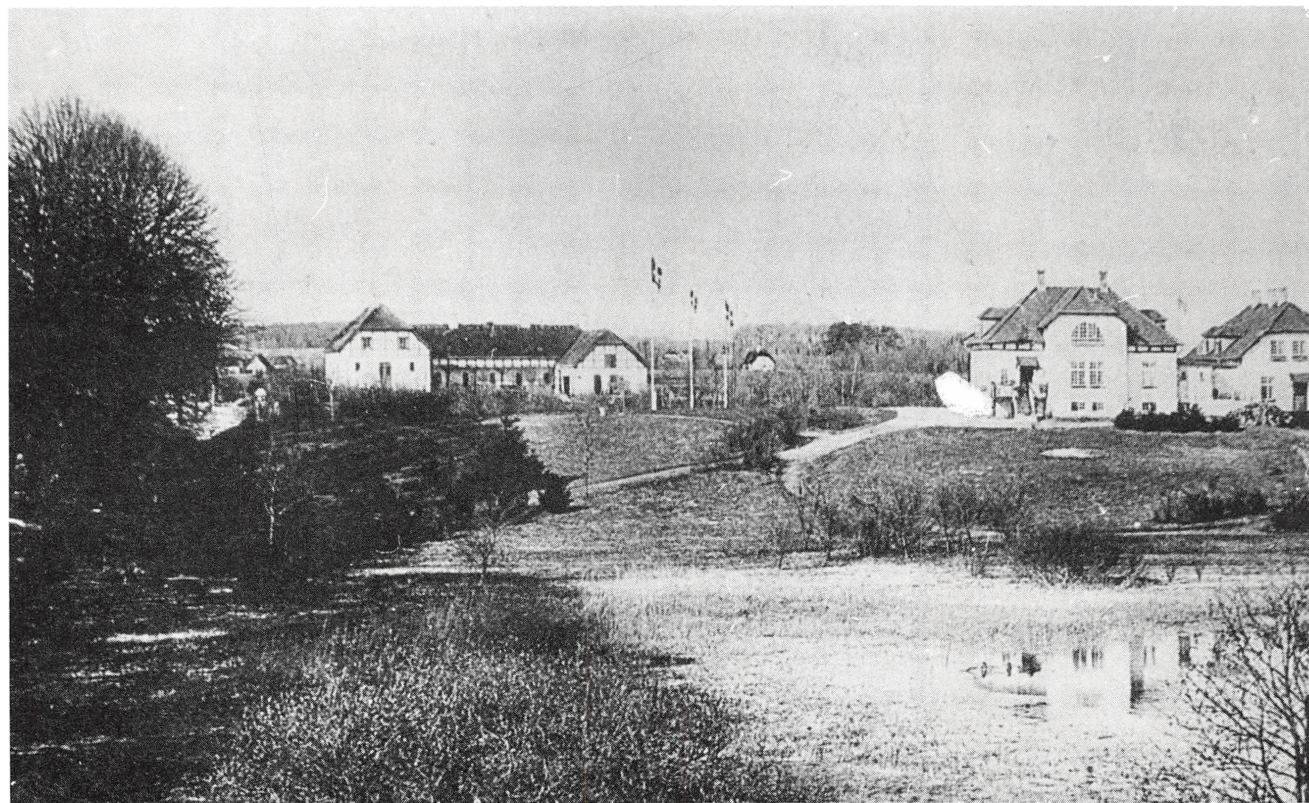
Sidstnævnte afdelings plan gennemføres efter anmodning fra "De samvirkende sjællandske Landboforeninger"

og det anføres blot på sidste linie i det lille skrift: "Elever til lærerindeafdelingen bedes sende tøj o.l. adresse: Ankerhus, Sorø bystation!"

Det var Magdalene der ejede skolen!

Magdalene Lauridsen fortsætter sin beretning om samarbejdet med Eline Eriksen således: "Derfor delte vi virksomheden i 1906, idet jeg da solgte fru Eriksen Sorø Husholdningsskole, der juridisk havde været min ejendom".

Der blev nemlig i 1895 oprettet en kontrakt mellem: "Magdalene Lauridsen, ejer af Sorø Husholdningsskole, der antager Eline Eriksen som medhjælper". Kontrakten er tinglyst og stemplet den 4. maj 1895, og det fremgår

Husholdningsseminariet Ankerhus ca. 1908

heraf, hvorledes et evt. driftmæssigt overskud skal deles mellem ejer og medhjælper, efter at indskudt kapital er forrentet med 4-5% og inventar afskrevet med 10%. Kontrakten blev indgået for en 5 årig periode, og indeholder f.eks. bestemmelser om at Eline Eriksen kunne have sine børn boende på skolen, mod at der betales 8 1/2 kr. månedligt for hver!

Magdalene Lauridsens ressourcer

Den baggrund for Magdalene Lauridsens virke som her er beskrevet, gør det muligt at trække nogle ganske klare ledetråde mellem de indtryk og oplevelser, hun fik gennem sin barndom og ungdom, og den indsats hun senere præsterede i det danske samfund.

Den almene oplysning - folkeoplysning

Folkeoplysning var et særkende for Magdalenes virksomhed, og selv om man kan hævde, at mange af hendes aktiviteter direkte henvendte sig til kvinder, var hovedmålet dog familiens og dermed befolkningens oplysning. Betydningen af, at befolkningen er oplyst og deltager i samfundsdebatten, fik hun gennem sin opvækst stærke indtryk af helt tilbage fra beretninger fra Thorning Østergaard, hvor man stærkt støttede de gryende højskoletanker, vendte sig imod den "sorte skoles" tomme indlæring og i det hele taget var forrest i samfundsdebatten. Således var Laust Eskildsen en af de syv mænd fra egnen der i 1849 rejste til København for at takke Frederik den VII for junigrundloven.

Også livet i barndomshjemmet i Astrup og indtrykkene fra præstegaarden i Levring gav stærke indtryk af betydningen af at beskæftige sig med litteratur og samfundsforhold.

Disse indtryk blev forstærket gennem opholdet på Grønvang og Askov, og sammenfattende kan det konstateres, at Grundvigs vers: Oplysning være skal vor lyst, er det så kun om sivet, men først og sidst med folkerøst oplysningen om livet kom til at stå som et kendetegn for Magdalenes virksomhed.

At turde gå nye veje

I den lille bog: "Bidrag til husholdningsskolernes historie" af Chr. Christensen, Tune, skriver forfatteren om Magdalene Lauridsen ca. 1920." Altid er hun i ånde, fuld af ideer og utrættelig med til at sætte dem i værk, ofrer tid, arbejde og penge derpå, uden at ræddes for udfaldet. Dertil har hun en tro på sine ideer og foretagender, som kan flytte bjerge". Og dette med at få ideer og sætte dem i værk, oplevede hun i mange tilfælde gennem sin opvækst. På Thorning Østergaard var man forrest i næsten alt, hvad der kan karakteriseres som nye ideer i landbrug og folkeliv, og faderen drev på Astrup et landbrug og havebrug, der var langt forud for sin tid. På Grønvang så hun, hvad farbror Johannes havde sat i værk af nye ideer, hvordan han skabte sit industriimperium i Vejen. Askov Højskole stod ligeledes for hende som et eksperiment i folkeoplysningens tjeneste, som hendes familie havde en stor andel i.

Landhusmoderens uddannelse,- som Husmoder så hjem!

På godt og ondt var Magdalene stærkt præget af den betydning, en husmoder havde på landet i hendes barndoms- og ungdomstid. Hun havde oplevet, hvad hendes egen Mor, Mette Marie, betød på gården i Astrup for at udnytte de produkter der avledes, hun mødte senere den meget dygtige faster Maren på Grønvang,- der styrede den store husholdning samtidigt med at hun ledede det meget omfattende selskabsliv som Johs. Lauridsens virke medførte.

Hun havde set, at en dygtig husmoder- oplyst og samfundsbevidst husmoder - var den bedste forvalter af familiens økonomi, den husøkonomi, som hun hele livet talte og skrev om. Det må erindres, at hun voksede op og havde sit hovedvirke i den periode, hvor landbruget var det dominerende erhverv; flugten fra landbruget skete først efter hendes død.

Derfor var mange af hendes initiativer rettet mod landbruget og landbrugskredse. Hun lagde sin Lærerindeskole på landet (Sorø Landsogn), hun støttede sig til Landbo-

foreningerne, da hun skulle oprette sine vandrekurser, hun oprettede De samvirkende Husholdningsforeninger på landet o.s.v.

Hun forsøgte også, i lighed med norske og svenske husholdningsskoler at indføre landbrug og landbrugsfag på husholdningsskurer, og opførte i 1907 en trelænget gård på Ankerhus - kaldet GAARDEN - senere REGENSEN. Den fungerede i en årrække som Model-landhusholdningsskole.

Havebrug og frugtavl

Magdalenes tid på Sorø Husholdningsskole blev kort, og der var ikke megen jord til at praktisere hendes store lyst: Havebrug og frugtavl. Der er ingen tvivl om, at det var hendes far, der lærte hende hvad en veldrevet have kan betyde for familieøkonomien, især på landet. Derfor skabte hun et mønsterhavebrug på Ankerhus, derfor rejste hun land og rige rundt for at tale om Havesagers anvendelse, om oprettelse af Andelsfrugterier m.v. Hun knyttede gartner og havebrugskandidat til sin virksomhed på Ankerhus og forfattede små, men meget anvendelige bøger om emnet: Frugt- og Grøntbogen 1906 og Havesagers Anvendelse 1932.

Denne artikel skal rundes af med et tillykke til landets første husholdningsskole - Sorø Husholdningsskoles 100 års jubilæum. Det er dejligt at konstatere, at skolen endnu den dag i dag lever i bedste velgående, og har tilpasset sig tidens krav.

Selvom meget er forandret fra Magdalene Lauridsens dage, så kan måske en del af hendes programmerklæring for husholdningsskolen bruges endnu i dag, nemlig:

“Undervisningen skal ikke gives alene for dagen i morgen, eller for øjeblikket, men for livets skyld”

Litteratur:

Fem og tyve år, 1895-1920.

Et tilbageblik af Magdalene Lauridsen.

Udgivet af Foreningen Ankerhus.

Øvrige årsskrifter fra Foreningen Ankerhus 1902-.

Sorø Husholdningsskole, 75 års jubilæum 1895-1970.

Chr. Christensen:

Bidrag til Husholdningsskolernes historie, 1920.

Oplysninger fra lokalhistorisk arkiver:

Lokalhistorisk arkiv i Vejen.

Blicheregnens Museum, Thorning.

Lokalhistorisk arkiv i Holsted.

Biblioteket på Askov Højskole

Lokalhistorisk arkiv i Sorø og

Arkivet i Magdalene Lauridsens stuer på Ankerhus.

Sorø Husholdningsskoles tilblivelse - årene 1895-1900

Af afdelingsleder Ellen Schneider, lærer ved skolen 1980-1994

“Jeg, som skriver dette tilbageblik, havde den lykke i sommeren 1916 - helt ung - at høre til den store elevflokk, som samledes på skolen. Mange af os føler, at de 5 måneder hører til vores lyseste ungdomsminder og mange af os mødes endnu.

Det var midt i 1. verdenskrig med rationering og mange vanskeligheder; dog evnede fru Eriksen at gøre hver dag rig og festlig. Hvem af os gamle elever kan glemme fredagsforedragene om de 4 B'er, der ikke må savnes i noget hjem: Bøn, Børn, Bøger, Billeder; eller de 3 K'er, der ikke må findes, nemlig: en forgræmmed Kone, en forsulten Kat og en rød (rusten) Kakkellovn. Eller hvem kan glemme fru Eriksens advarsel til os unge om “altid at beholde støvet på sommerfuglevingerne for var det først borte, kom det ikke tilbage.” Skrevet ved skolens 75 års jubilæum i 1970 af nulevende tidligere elev på Sorø Husholdningsskole Hanne Marie Motzfeldt, Ringsted.

Generelt om Sorø Husholdningsskole 1895

De to forstanderinder Eline Eriksen og Magdalene Lauridsen havde kun en rent praktisk uddannelse, men de var dygtige i praksis, særlig vel fru Eriksen. De var begge begejstrede for deres skolevirksomhed, som de startede den 3. maj 1895 i lejede lokaler i Sorø. De var veltalende og flittige og med naturligt gode evner som vejledere. Frk. Magdalene Lauridsen, der var 20 år yngre end fru Eriksen, var fuld af gode ideer og meget videnbegærlig.

Fru Eriksen var et varmhjertet menneske, en god kvinde, en af dem der levede sit liv for andre; og det var vel dette, som var styrken i al hendes gerning.

Skolen blev landets første praktiske og teoretiske husholdningsskole, og den blev forbillede for landets øvrige husholdningsskoler. Skolen blev fra starten en succes, og det varede ikke længe, før den måtte udvides. Det lykke-

des de to damer at skaffe tilstrækkeligt med penge gennem aktietegning, så de blev i stand til selv at købe og indrette lokaler til en udvidet skole med plads til 50 elever. I 1898 fik de en henvendelse fra finansudvalget om at påtage sig uddannelse af skolekøkkenlærerinder. Men de følte sig ikke på dette tidspunkt teoretisk kompetente til at påtage sig dette ansvar. I 1899 fik Magdalene Lauridsen et rejsestipendium fra Kultusministeriet til studier i husholdningsundervisning i England.

I år 1900 startede Magdalene Lauridsen de første forsøg på den nye undervisningsmetode, set under studieturen i England - en mobil form for madlavningsundervisning - på Sorø Husholdningsskole; dette blev sidenhen kaldt vandrelærerindekurser. Disse kurser blev meget populære. Da der efterhånden ikke var plads nok på Sorø Husholdningsskole, byggede Magdalene Lauridsen tilskyndet af De Samvirkende sjællandske Landboforeninger Ankerhus i 1902, som blev kaldt Sorø Lærerindeskole i villaen Ankerhus. I 1906 afstår Magdalene Lauridsen sin part i Sorø Husholdningsskole til fru Eriksen og i 1907 opretter Magdalene Lauridsen en selvstændig husholdningsskole ved Ankerhus; denne bestod indtil 1994.

Fru Eriksen var meget udadventt i forhold omverdenen, herunder også til Norden. Hun gjorde skolen kendt og respekteret - og i alle de år hun var forstanderinde, var skolen fyldt op. Hun dør i 1916.

Spørgsmål, man naturligt stiller:

1. Hvordan var det muligt for Eline Eriksen og Magdalene Lauridsen at oprette en faglig husholdningsskole, samt hvilke intentioner de havde med den?
2. Har det så noget på sig, at skolen var for “bedre folks” døtre?

3. Det faglige indhold i undervisningen og det sociale liv på skolen; hvor brugbart var det for pigernes udvikling og fremtidige virke?

4. Nogle kan have oplevelsen af, at Eline Eriksens livsværk usynliggøres og står bag lyset af Magdalene Lauridsens livsværk; har dette noget på sig?

Inden jeg kommer ind på det at drive en husholdningsskole år 1895-1900, vil det være rimeligt at betragte enkelte sider af det samfund, som dannede baggrund for den. Hvorledes blev kvindens uddannelsesmuligheder, hvorledes blev hendes livsform påvirket af det samfund, hvor den begyndende industrialisering var i færd med at ændre forholdene radikalt, og hvorledes var hendes retsstilling.

Årstal af betydning for kvinders uddannelsesmuligheder

Lad os ganske kort nævne nogle forhold af også lovmæssig art, der har haft betydning for danske kvinder og deres udfoldelsesmuligheder fra 1850'erne og op til år 1915.

1857:

I "Lov om Haandværk- og Fabriksdrift samt Handel og Beværtning" står der i paragraf 7: "Enker, forladte, fraskilte og separerede Hustruer, samt ugifte Kvinder, der ere 25 Aar gamle og myndige med eller uden Kurator, skulde have lige Adgang med Mandspersoner til Næringsdrift, naar de fyldestgøre de for Mændene foreskrevne Betingelser."

Det var mandens hovedopgave at være familieforsørger og kvinders plads var i hjemmet. Det "naturlige" for en kvinde var at blive gift og således forsørget. D.v.s. det var den unge ugifte kvinde, der først fik mulighed for at drive en forretning.

Indenfor egentligt faglært håndværk blev loven dog først brugt i praksis efter år 1900; da begyndte kvinder at uddanne sig til snedkere, bogbindere, sølvsmede, urmagerne m.v.

1859:

Den 4/11 1859 blev det ved Kgl. resolution bestemt at holde eksamen i København for vordende lærerinder ved borger og alumneskoler. Tilladelse til at underkaste sig den skulle i hvert enkelt tilfælde søges hos ministeriet. Den første lærerindeeksamen blev afholdt i 1860 med 4 eksaminander. Det følgende år steg tallet til 16, men holdt sig dog indtil videre temmeligt lavt, så gennemsnittet i de første 10 år var 13-14 stykker pr. år. Først ca. 10 år senere kom en lov, der gav kvinder lige ret til ansættelse i offentlige skoler, men med det forbehold, at de kun skulle have 2/3 af mandlige læreres løn.

Først fra 1870'erne begyndte erhvervsuddannelserne for alle kvinder på nær jordmoderuddannelsen, der er fra 1700-tallet. Telegrafistuddannelsen var blandt de første. I 1872 oprettes "Handelsskoler for Kvinder" henvendt til unge, der søgte en erhvervsfremtid indenfor kontorer, butikker og banker. I 1875 blev der ved forordning af 25. juni givet kvinder adgang til at tage studentereksamen, og dermed adgang til samtlige fakulteter ved universitetet, undtagen det teologiske. Der oprettes i 1880-1890'erne en del kvindefagforeninger på grund af stor tilgang af kvindelige arbejdskraft til industrien. De mest markante var foreningerne for de kvindelige tobaksarbejdere, de kvindelige herreskræddere og rengøringskonerne. Den sidstnævnte blev senere omdøbt til Kvindeligt Arbejderforbund og blev iøvrigt den eneste rene kvindefagforening, der overlevede de næste 100 år. Kvindelige fabriksarbejdere fik gennemsnitlig halvdelen af den løn, mændene fik. Ligeløn bliver først indført formelt i 1973.

I bogen "Om den kvindelige uddannelse her i landet", af Nathalie Zahle (1873) fremhæver hun, hvor vigtigt det var, at kvinder blev et selvstændigt individ uafhængigt af manden, og at hendes fremtid i højere grad afhang af en uddannelse end af mulighederne på ægteskabsmarkedet. Kvinder burde vælge en faglig uddannelse, og hun mente også, at husmoderens virke i hjemmet burde erkendes som et fag, hvori hun under en koncentreret læretid kunne få en "teoretisk og videnskabelig vejledning." Dette faldt i god tråd med Dansk Kvindesamfunds opfattelse (opret-

tet i 1871). Denne forening søgte at hjælpe kvinden til selvstændighed og uddannelse. Den fik bl.a. også stor betydning for husholdningssagen. I en årrække kæmpede foreningen for en faglig anderkendelse for husarbejde og for at sidestille det med andre fag. Husarbejde skulle betragtes som et erhverv, hvortil en uddannelse var påkrævet.

Ændringer i husholdningsarbejdet

I slutningen af 1800-tallet begyndte en forandring fra selvforsyningshusholdninger over mod forbrugerhusholdninger, der idag er den dominerende type.

Den nye forbrugerhusholdning blev mere udpræget i byerne, mens de fleste landhusholdninger bevarede de grundlæggende træk fra selvforsyningshusholdningen.

Industrialiseringen

Med industrialiseringen, som begyndte at vokse i 1880'erne, blev mange livsformødenheder, som før var blevet håndfremstillet, efterhånden lidt efter lidt fremstillet ved hjælp af maskiner. Nogle kvinder tog nu arbejde udenfor hjemmet, men deres arbejdsområder var i stor udstrækning de samme, som de før havde haft indenfor hjemmets fire vægge: Tøjfremstilling, husholdning, børneopdragelse og pleje af syge og andet omsorgsarbejde, der langsomt blev gjort til offentlig opgave.

Efter arbejderklassens stærke fremvækst var der nu tre kvindegrupper i samfundet:

1. Landbokvinden
2. Kvinden i borgerskabet
3. Arbejderkvinden

Disse 3 kvindetypers sociale og kulturelle baggrund var selvfølgelig vidt forskellige. De havde såvel forskellige normer, ønsker og behov som krav til tidens uddannelses-tilbud, hvilket bl.a. kan afspejles i deres tilgang til husholdningsundervisning.

Husholdningstyper i Danmark

Selvforsyningshusholdningerne repræsenteredes fortrins-

vis af gårdmænd og husmænd, som i vidt omfang bevarede en enhed af produktion, forarbejdning og konsumtion af egne fornødenheder i et familiebrug, måske med tilknyttede tjenestefolk.

Husmødrene måtte ligesom deres mænd uddannes, så de kunne udføre og lede arbejdet på de nye betingelser. De etablerede derfor husholdningsskoler efter samme princip som mændenes landbrugsskoler. De mindre velhavende måtte nøjes med kortere kurser.

I byerne, hvor forbrugerhusholdningerne dominerede, fandtes der to markant forskellige typer. Forbrugerhusholdningerne gav mulighed for at vægte forholdet mellem arbejdstid og penge brugt på husholdningerne forskelligt.

Forbrugerhusholdningen, der bruger tid, køber så lidt forarbejdede varer som muligt og investerer selv arbejdskraft og tid i dem.

Forbrugerhusholdningen, der bruger penge, køber så forarbejdede varer som muligt og bruger dermed flere penge, men mindre tid.

Indenfor hver af disse typer spiller økonomien en væsentlig rolle. Ser man på de grupper der havde mange og få penge var deres husholdningstyper således:

Borgerskabet og mellemlagene havde råd til en vis grad af forrådshusholdning og til et stort og varieret forbrug. Desuden havde de tjenestefolk til at påtage sig en del af arbejdet og mulighed for at benytte sig af arbejdsbesparende moderne installationer og teknologi.

Altså en både arbejdsintensiv og pengeintensiv husholdningstype. Denne type hushold lavede sine egne institutioner, hvor deres døtre kunne modtage husholdningsundervisning. De private husholdningsskoler tilbød undervisning i den teoretiske baggrund for husholdningsarbejde, så pigerne vidste, hvordan alt skulle gøres og dermed kunne lede og kontrollere arbejdet og desuden kunne være velorienterede forbrugere.

Arbejderklassen og det lavere borgerskab havde den anden type husholdning. De var henvist til enten at lave alt arbejdet selv, da de ikke havde råd til tjenestefolk, eller spare arbejdstid ved at købe sig til mere eller mindre forarbejdede varer, som kom på markedet i denne perio-

de. Men de måtte købe med kortere mellemrum, da de ikke havde råd til at skaffe sig forråd. Få kom på husholdningsskole, da det var private skoler.

“Man må lære noget for at være noget”

Hidtil havde piger lært husholdning hjemme eller i pladser som tjenestepiger i andres hjem. Oplæringen foregik gennem deltagelse i det praktiske arbejde sammen med ældre og mere erfarne kvinder. Det vil sige, at de færdigheder og den viden, disse kvinder besad, blev videregivet fra den ene generation til den næste. Den viden pigerne fik, afhang således af, hvem hun arbejdede sammen med, og dennes lyst, håndlag og overblik samt tjenestestedets husholdning. Denne indlæring var i de fleste tilfælde den dominerende form for socialisering af husholdningsarbejdet.

Omkring århundredeskiftet var Birgitte Berg den person, der sammen med Dansk Kvindesamfund gjorde en banebrydende indsats for husholdningsundervisning. De mente, at pigerne måtte lære gennem institutionaliseret undervisning og gennem undervisning, der byggede på videnskabeligt grundlag på husholdningsskoler (ligesom landbrugsuddannelsen gjorde). De ønskede en undervisning, som gjorde det muligt for piger og kvinder at tilegne sig viden og færdighed på husholdningsområdet, uden at de behøver at have langvarige og tætte samarbejdsforhold med andre kvinder. Ikke mindst en undervisning hvor pigerne kunne tilegne sig andre vidensområder og en anden form for viden om husholdning end den, de tidligere generationer besad. Her tænkes på den nye viden om kost og næringsværdier og hygiejne. Desuden var faget for Birgitte Berg et led i den almindelige folkeoplysning samt en samfundsopgave med økonomisk og pædagogisk betydning. “Det ville derfor ruste kvinder til bedre at kunne klare opgaver ude i samfundet og gode velfungerende hjem ville give et sundt samfund”.

Juridisk var kvindens stilling svag

Ved grundloven i 1849 blev kvinden stadig udelukket fra valgret og valgbarhed fordi - som det hed - “Umyndige,

Børn, Fruentimmere og Forbrydere ikke bør have Valgret”.

De reformer, der siden 1850'erne var indført vedrørende kvindens stilling, gjaldt alene den ugifte kvinde - ikke kvinden som sådan. På den måde havde den ugifte kvinde mulighed for at forsørge sig selv.

I 1899 blev gifte kvinder først personlig myndige og fik fuld arveret og myndighed over formue i tilfælde af sær-eje. Det var dog stadigvæk mandens ret at have rådighed over fælles eje, formue og børn. En større ændring af familielovgivningen blev først gennemført i 1922, hvor hustruen fik medrådgighed over børnene og i 1925, hvor hun fik medrådgighed over fælles formue. I 1908 fik kvinder valgret til kommunalråd og i 1915 til Landsting og Folketing.

Eline Eriksen (1854-1916)

Sorø Husholdningsskoles oprettelse

Fra 1880'erne flygtede tjenestepigerne i stort tal ind til byerne. De var trætte af, at der blev drevet rovdrift på deres arbejdskraft i landbruget. De ville ikke mere finde sig i en arbejdsdag fra solopgang til solnedgang. De fleste piger fra landet startede deres tilværelse i byen som tjenestepiger for det nye borgerskab. Samtidig kæmpede Dansk Kvindesamfund for at hjælpe kvinder til selvstændighed og uddannelse. Tanken om at oprette fagskoler for unge piger var fremme, ligesom lå i luften "verden over". I 1894 afholdt Dansk Kvindesamfund et agitatorisk møde i Sorø for oprettelse af en husholdningsskole for unge kvinder. Fru Jutta Bojsen Møller, der da var husmoder på og medbestyrerinde af Sorø Højskole og formand for Dansk Kvindesamfund (1894-1910), blev begejstret for den tanke og fik lyst til at knytte en husholdningsskole til højskolen. Forstander Bjerre ville dog ikke gå med til det, men ville gerne støtte oprettelsen af en selvstændig husholdningsskole.

Den 3. maj 1895 oprettes Sorø Husholdningsskole med frk. Magdalene Lauridsen og fru Eline Eriksen som forstanderinder.

Magdalene Lauridsen (født 1873) var gårdmandsdatter fra Holsted i Jylland. Hendes barndomshjem har betydet meget for hende. Hendes forældre beskrives begge som flittige og åbne for indtryk. Begge forældre havde været på højskole. I det opløst foreningsliv var faderen aktiv. Forældrene var stærkt interesserede i tidens forhold og holdt politiske og faglige tidsskrifter. Moderen var en aktiv personlighed og havde sin dag fyldt af nødvendige gøremål. Magdalene Lauridsens uddannelse var traditionel for hendes miljø. Først huslige pladser i velestimerede hjem, siden et højskoleophold på Askov, hvor hun lærte kunstvævning. Hun kom til Sorø Højskole i 1893, hvor hun skulle gå forstanderinden til hånd samt om sommeren lære de kvindelige højskoleelever at væve.

Fru Eline Eriksen blev født i 1854 på en lille gård i Gjerrild sogn, Jylland. Hun havde tidligt skulle klare sig selv, havde lært husholdning og mejeri; havde opnået ledende stillinger inden for store husholdninger. Efter et

forlist ægteskab kom hun til Sorø i 1893 og styrede husholdningen for fru Jutta Bojsen Møller på Sorø Højskole.

Fru Bojsen Møller opfordrede Magdalene Lauridsen (21 år) til at begynde en husholdningsskole, velsagtens fordi hun mente at Magdalene Lauridsen gennem slægtninge kunne skaffe den fornødne kapital. En stor støtte for Magdalene Lauridsen har hendes farbroder nationalbankdirektør Joh. Lauridsen været, også da hun sidenhen i 1902 oprettede Ankerhus Lærerindeskole. Ikke alene hjalp han hende med lån, men hans tilsagn: "Kniber det, så kom kun til mig", gav en tryghed, som betød meget i disse strenge år.

Efter påvirkningen af Bjerres fik Magdalene Lauridsen mod til at starte en husholdningsskole, hvis fru Eriksen ville være med. Tanken tog mere og mere form; tiden var moden til en sådan skoles oprettelse. Resultatet blev, at disse to veloplyste, dygtige i praksis og gode kvinder i første omgang lejede lokaler i Sorø. Den 3. maj 1895 begyndte de et 5 måneders husholdningskursus for 25 elever.

Skolen drev de i fællesskab, men der var arbejdsdeling blandt dem. Fru Eriksen, der selv var mor til 2 børn, var den moderlige og huslige praktisk dygtige og hun blev naturligt den, der blev husmoder og de unges rådgiver og hjælper. Hvorimod Magdalene Lauridsens opgave nærmest blev at administrere og ordne den mere skolemæssige side, ligeledes også at afprøve nye fag.

Sorø Husholdningsskole blev landets første praktiske og teoretiske husholdningsskole, og den blev moderskole for landets øvrige husholdningsskoler.

Skolens start i 1895

Det første kursus startede den 3. maj 1895 skulle vare 5 måneder, og der var tilmeldt 25 elever. Rammerne for den nye skole var jo ikke alene beskedne, men også mindre gode. Især var køkkenet, hvor den væsentligste del af den praktiske undervisning skulle gives, ringe. Men som Magdalene Lauridsen skriver i jubilæumsskriftet i 1920: "Fru Eriksens Personlighed, mangeårige Erfaring, sikre Haand og Smag bødede paa meget, og jeg tror, at de 25

Elever, der begyndte med os, alligevel fik et forholdsvis godt Udbytte med hjem.”

Eleverne kunne “bo” på skolen, men en del måtte bo på værelser ude i byen.

Eleverne var især fra Sjælland (20 elever) - Jylland (8 elever)

Den følgende vinter gik skolen lige så godt, hvoraf det fremgik, at de to forstanderinder havde været heldige med skolens planlægning. Den gerning, de udførte over for eleverne, var tidssvarende og tilfredsstillende.

Det kostede 30 kr. pr. md. for undervisning og fuldt ophold. For at få det hele til at hænge sammen økonomisk blev der oprettet et pensionat. Jeg antager, at husholdningseleverne i den praktiske køkkenundervisning har tilberedt maden til pensionatet.

Aktietegning

Hurtigt blev man klar over, at de lejede lokaler ikke var så gode og store, som ønskeligt.

Da byens borgere og mange i omegnen så med stor velvilje på det begyndte skolearbejde, blev der dannet et aktieselskab, som det forholdsvis let lykkedes at samle de fornødne midler til at opføre en ny skolebygning.

I indbydelsen til aktietegning i 1896 stod bl.a.: “Der agtes tilvejebragt en Bygning i eller ved Sorø med Plads til 50 Elever, som for en moderat Betaling skal bibringes de fornødne praktiske og teoretiske Kundskaber, der hører Førelsen af en forstandig og økonomisk Husholdning til.”

Skolekredsen bestod mest af mænd, der havde erhverv som gårdejere, selvstændige næringsdrivende, præster og lærere samt af få kvinder bl.a. Jutta Bojsen Møller.

Det er det første sted, vi finder noget, der ligner et formål for Sorø Husholdningsskole. Det er min opfattelse, at dette formål også ligger meget på linie med Dansk Kvindesamfund og Birgitte Bergs synspunkter for husholdningsundervisning.

Byggeri på Holbergsvej

Der blev købt en grund på Holbergsvej. Sorø byråd viste

Aktier så anderledes ud dengang.

sin velvilje ved at sælge grunden til en meget lav pris. I maj 1897 kunne den nye bygning så småt tages i brug; der var plads til 50 elever.

De økonomiske forhold

De nødvendige pengemidler rejses dels ved prioritetslån, dels ved aktier. Der svares årligt af forstanderinderne kr. 1.600 i leje, deraf går 4% som rente til aktionærerne. I 1896 og 1897 skriver forstanderinderne til Indenrigsministeriet og ansøger om understøttelse på kr. 1.000,00. Begrundelsen i brevet: “De unge kvinders teoretiske og praktiske dygtiggørelse til huslig gerning forekommer os

at have lignende betydning som de unge mænds uddannelse på landbrugsskole og tekniske skoler, hvortil kommer at kvindernes uddannelse ikke blot vil have økonomisk, men moralsk betydning”.

I 1898 får de uden begrundelse afslag på deres ansøgning om understøttelse fra Indenrigsministeriet.

Hvert år ansøger de forgæves regering og rigsdag om at få anerkendelse i lighed med Høj- og Landbrugsskoler, fordi skolen mente, at unge kvinder lige så vel som unge mænd kunne få understøttelse til at besøge fagskoler.

Der var virkelig tale om forskelsbehandling fra de bevilgende myndigheders side, når de drog så skarpt skel mellem høj- og landbrugsskolerne på den ene side og husholdningsskolerne på den anden side.

Under finanslovens behandling i 1900-1901 blev der af Sorø Akademis midler bevilget Sorø Husholdningsskole en årlig understøttelse på kr. 2.000,00, der ingen forpligtelser medførte.

Fra 1907-1908 fremgår det, at der i dette finansår og årene frem blev givet kr. 8.000,00 i statstilskud til understøttelse af uformuende elever pr. år; fra 1908-1911 var beløbet kr. 10.000,00. I Magdalene Lauridsens ”gemmer” i Mindestuerne findes et skema fra ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet fra 1907, hvor skolen skulle oplyse om:

1. Elevprotokol
2. Undervisningsprotokol samt
3. En fortegnelse over genstande og undervisningsmidler for at kunne få del i ovennævnte midler.

Formålet med et ophold på Sorø Husholdningsskole

Formål år 1898:

”Er saavel i Undervisningstiden som udenfor denne, at virke hen til at udvikle de unge Pigers Lyst og Evne til at danne et hyggeligt og godt Hjem og føre en økonomisk og velordnet Husholdning”. Ovennævnte citat er fra en folder om Sorø Husholdningsskole 1898.

Hvad Eline Eriksen forstår ved husholdning

”Det er et Arbejde af en saa sammensat Natur, at det i sig rummer en Mangfoldighed af smaa og store Arbejder. I de senere Aar er der Forandring at spore, idet Begrebet ”Husholdning” er højnet, saa der ogsaa paa dette Felt kræves en Udvikling af Evner og Anlæg, som skal og maa tages i Brug inden for de mange Krav, dette Arbejde stiller til den enkelte.

Til Husholdning hører det største af alt: dette at kunne danne et Hjem. Hjemmet er Jordbunden for Livets ædlest og bedste Spirer, Børnene! Ingen Kvinde bliver nogensinde hverken for god eller for stor til at opdrage Børn. Opdragelsen kræver Forstaaelse og Kundskab med Kærlighed som den nødvendige Forudsætning. Dernæst hører med til den Husholdning, vi skal gøre Rede for, at vi helt og fuldt søger at sætte os ind i Hjemmets økonomiske Stilling, at ikke Budgettet overskrides, og der derved forvoldes Hjemmet Vanskeligheder, dets Fred og Harmoni forstyrres. Endelig er der Forholdet til Tyendet. Det har stor Betydning, om der fra Kvindernes Side bliver taget rigtigt og fornuftigt på dette i vore Tider saa vanskelige Spørgsmaal. Mon ikke det var godt at mindes det gamle Ord: ”Man fanger flere Fluere paa en Draabe Honning end med en Tønde Eddike?” Og saa en anden Gang prøve at tænke os i Tyendets Sted og handle ud fra dette. Tilsyn og Overblik maa en Kvinde have over det altsammen.”

Formålet år 1898 sammenholdt med fru Eriksens husholdningsbegreb

Lad os starte med de 3 kvindegrupper, der omtales under industrialiseringen, og se på, hvad de hver især havde behov for at lære.

Pigen fra landbohjem

Det er nyttigt, at hun lærte husøkonomi - udbygge den praktiske dygtighed med teoretisk viden samt styrke hendes selvstændighed, da hendes betydning, når hun blev gift, var at klare en landhusholdning m.m samt at kunne vejlede tjenestepigen.

Citat fra bogen Mor Magda s. 16 “Thi Manden gifter sig vel ikke for at faa en Husholderske, men for at faa en Medhjælper”.

Pigen fra borgerskabet

Når pigen blev frue i et borgerligt hjem, var hun underordnet sin mands autoritet - hendes myndighedsområde var husførelsen. Hun kunne ved sin dygtighed på dette felt bidrage væsentligt til familiens renommé. Hun overvågede tjenestepigerne, og de udførte arbejdet efter hendes direktiver. Derfor skulle hun selv have kendskab til praktisk arbejde og have nogen teoretisk viden om husholdningen, heri også kendskab til økonomi. Det var også vigtigt at hun havde nogen selvstændighed, da hun var den, der ansatte tjenestepigerne, irettesatte dem og afskedigede dem.

Pigen fra arbejderklassen

Det var overordentlig nyttigt for pigen at lære praktisk dygtighed, så hun var istand til at få et job indenfor husholdning og derved skabe respekt for det arbejde, hun udførte. Det var også nyttigt, at hun lærte at holde hus med sine penge og få en fornuftig kost ud af små midler; dels kunne variere kosten, men også få oplysninger om ernæringens og hygiejnens betydning. Hun havde også brug for at vide noget om samfundet. Hendes forældre havde som regel en lang arbejdsdag og som regel mange børn. Forældrene havde ikke mange kræfter og tradition for at få oplysning. Hvis pigerne skulle blive “klogere”, måtte de have det tilført udefra.

Jeg opfatter Eline Eriksens husholdningsbegreb og formålet som meget bredt - det indeholder en almindendende undervisning med særligt henblik på hjem og familie. Det ser ud til at gælde, at almenmenneskelige spørgsmål (som jeg forstår som noget væsentligt i forhold til det at udvikle sig som menneske f.eks. evnen til at omstille sig eller tænke i nye baner) ikke alene inddrages i undervisningen og belyses gennem foredrag, men også opleves i den fælles dagligdag. Skolens kostskoleform er velegnet til at bryde isolation og selvcentrering og underbygge vilje og evne til medleven og medansvar. Jeg vil henvise til

de tidligere omtalte “fredagsforedrag”, der siden blev et begreb og varemærke for hendes pædagogik og skole. Hun fangede interessen hos eleverne og så de spidse øren, og de glemte ikke det levende ord.

Skolen lagde også vægt på at eleverne skulle styrkes i at klare hverdagens gøremål; dette vil jeg komme tilbage til under afsnittet skolefag. Desuden skulle de lære økonomisk forståelse. Efter et forlist ægteskab skulle fru Eriksen forsørge sig selv og to børn, så hun vidste godt, hvor vigtigt det var at holde hus med sine penge.

Skolen havde stor forståelse for de små i samfundet for i “husholdningsbegrebet” nævnes “Tyendet”. Eline Eriksen forsøgte med held at forklare eleverne, at de skulle aldrig være bange for at gøre noget godt imod “Tyendet”; det lå hende meget på sinde.

De 3 kvindetyper havde godt af at være hjemmefra - kunne kun komme hjem om søndagen, men var ellers sammen med de andre unge i døgnets 24 timer. Kostskolens sociale liv kunne på den måde få væsentlig betydning for de unges fremtidige livsforløb. Deres personlighed udvikledes, de blev mere selvstændige, og de fik ofte en større forståelse for hinanden og samfundet.

Konklusion

Det ser således ud som, at de 3 kvindetyper forskellige behov faldt helt i tråd med skolens formål og Eline Eriksens Husholdningsbegreb. Skolens idé-grundlag kan med andre ord udtrykkes som en kombination af “håndens og åndens” arbejde i et kostskolemiljø, der gav eleverne mulighed for personlig udvikling.

Friplads

Fra skolen begyndte i 1895 til maj 1904 har den været besøgt af ca. 800 5 md.’s elever; dette må siges at være flot - det var hvad skolen kunne rumme. Forstanderinderne var enige om at undervisningen skulle være samfundsrelevant, og derfor var det skolens opgave at dygtiggøre piger i alle samfundslag. Det var deres ideologiske holdning, men arbejderpigerne kom ikke på skolen. Omkring århundredeskiftet var der ca. 100.000 tjenestepiger. Sko-

len blev besøgt af “bedre folks” døtre, så de kunne få lært madlavning, inden de skulle gifte. Fra 1901 var der 10 elever fra ubemidlede hjem, der fik friplads. Der går historier om, at fru Eriksen optog ofte flere elever end de 50. Ofte fik eleverne delvis friplads ved at hjælpe til med praktiske gøremål.

Det ser ud til, at fru Eriksens og Magdalene Lauridsens vilje og samfundssind gjorde sig gældende deri, at der blev åbnet mulighed for at få ubemidlede elever ind på skolen. Det viser i hvor høj grad, de satsede på det sociale klientel, det udgjorde ca. 20%; resten 80% var bedre folks døtre.

Undervisningen i 1895-1900 set i forhold til målet

Skolens fag - lige fra starten var undervisningen opdelt mellem teoretisk undervisning og praktiske øvelser.

De teoretiske fag omfatter: Husholdningskemi, sundhedslære, naturlære, plantelære og bogføring; desuden holdtes der foredrag om litteratur, kvinders retsstilling, økonomi. Varighed 2 a´ 3 timer dagligt.

De praktiske fag omfatter: Almindelig og finere madlavning, slagtning, bading, syltning, fransk vask- og strykning, stuepigegerning, kjole- og linnedsyning, stopning og lapning. Der var mulighed for efter eget ønske at få undervisning i kunst - såvel som almindelig vævning.

Det ser ud til, at fagudbudet er bredt og samfundsorienteret og passer til formålet. Det kan forbyse, at de på så tidligt et tidspunkt er klar over hvor værdifuldt, det er at lære husholdningskemi. Man har ikke endnu faget ernæringslære - læren om vitaminer er forholdsvis ny - men de 3 energigivende stoffer har højst sandsynligt hørt til teoridelen af den praktiske køkkenundervisning. Analogt til dette indeholder Eline Eriksens kogebog og syltebog, 1912 på hver side et lille ordsprog f.eks. “Hvor Kaalen spises, har Doktoren ingen Ærinde”, “Kaal er Bondens Lægedom”, siger ordsproget. Rens Kaalen godt.

Den findes næppe på tryk noget, der lignede en dagsrytme på Sorø Husholdningsskole omkring år 1900 - men ved et interview med frk. Motzfeldt (elev 1916) oplevede hun det således.

kl. 07,00: Morgenmad - morgenandagt med sang fra Høj-skolesangbogen.

kl. 07,40: Rengøring af værelser.

kl. 08,20: Husførelse - kostberegning o.l. på nær torsdag og lørdag.

kl. 08,50: Frokost.

kl. 09,15: Praktisk arbejde, som var delt op i:

- a.) Det store køkken.
- b.) Tilberede fin middag.
- c.) De små køkkener.
- d.) Stuepigegerning.
- e.) Fransk vask og strykning.
- f.) Kjole- og linnedsyning,
- g.) stopning og lapning.

kl. 12,00: Middag.

kl. 12,30: Opvask - rengøring af køkkenet.

kl. 15,00: Kaffe med kage (eleverne tog ofte 10 kg. på)

kl. 16,00: Teoretisk undervisning.

kl. 19,00: Aftensmad.

kl. 21,30: Aftensang.

I beretning om Sorø Husholdningsskole 1895-1899 står “at eleverne deles op i hold, der skifter hver måned, hvorved opnås, at alle elever får ligelig del i de forskellige arbejder”. Det står ikke beskrevet mere præcist, men jeg forestiller mig, at der var lavet et system med 10-12 elever på hvert hold, der hver formiddag fra kl. 9,15-12,00 havde praktisk arbejde. De elever, der tilbereder fin middag, og de “små køkkener” har en holdstørrelse på 6 elever. Det kan ses på gamle fotos, at holdstørrelsen må være deromkring.

I en protokollignende bog mærket “Husholdningsregnskab” fra 1899 af Magdalene Lauridsen, Sorø Husholdningsskole, har hun for undervisningen noteret:

Dato - hvad der skulle foregå i de 3 forskellige køkkener:

4/5-1899:

- a.) Det store køkken: vandgrød og hakkebøf.
- b.) Den fine middag: sellerisuppe, karbonade og efterret.
- c.) De små køkkener: majsgrød og frikadeller.

Prisen er regnet ud pr. person, og ud for hver ret er regnet indholdet af æggehvide-stoffer, kulhydrater og fedt. Længere omme i "bogen" er der også vegatariske middage indimellem. Bagerst i bogen har hun formuleret opgaver i budgetlære. Ligeledes er der et par sider med kostberegningsovelser.

Indhold i undervisningen

Udpluk fra Beretning om Sorø Husholdningsskole 1895-1899 med kommentarer.

1.) "Det første, der bør undervises i, er at sammensætte og tilberede en jævn god, velsmagende daglig mad. Udnytte havens og gårdens produkter samt udnytte alt, hvad der kommer ind under levninger."

Magdalene Lauridsen skriver i "Et tilbageblik", at der mellem de første årselever, var mange der kom med en skæv opfattelse af, hvad der skulle læres på en husholdningsskole: "Der var adskillige, der fandt det meningsløst, at de skulle koge Kartofler, Vælling og grød o.l.; det kunne de da lære hjemme. Og det var jo desværre en Opfattelse af mange, at det fineste er det væsentligste, og at den såkaldte Teori ikke er til praktisk nytte."

Det var væsentligt at fokusere på den daglige madlavning, dels at pigerne kunne sammensætte retter - men også vide hvordan de daglige råvarer skulle tilberedes. Det har alle 3 kvindetyper brug for i deres fremtidige virke. Det er grundlæggende for den finere madlavning. Elina Eriksen går meget ind for at udnytte "levninger" på en kreativ måde.

2.) "Give eleverne kendskab til de stoffer, de forskellige produkter er sammensat af, deres næringsværdi i forhold til prisen."

Jeg går ud fra, at når eleverne ved, hvad de skal producere i køkkenet, regner de næringsstofferne ud samt prisen. Igennem 5 måneder skulle det give en god økonomisk forståelse.

3.) "Tilberedningsmetoder"

Det var grundregler, der indøvedes. Hvis pigerne kunne de mest anvendte grundregler, var de sidenhen istand til at klare retter, de ikke havde prøvet før.

4.) "Anrette og lave søndags- og festretter"

Alle 3 pigetyper havde brug for dette, men på hver sin måde. Det var et fag som var populært - mange "leflede" for det fine.

5.) Kendskab til hvordan en stor vask skulle behandles fra vaskebaljen til strygebrættet. Der er også kravestrygning"

Det var et fag, hvor eleverne lærte at tænde op under vaskebaljen - sortere tøjet - vaske det - hænge det op og efterbehandle det. Det var meget vigtigt, at pigerne lærte at stryge herunder skjorter. Hvis de ikke lærte dette, ville manden i huset gøre vrøvl.

6.) "Syning af daglige kjoler og linned. Reparationer såsom stopning og lapning m.v."

Det var sådan, at hver elev måtte sy 1 bomuldskjole, det var en daglig kjole. De lærte også at sy deres linnedudstyr. Da det var nøjsomme tider - lærte pigerne at stoppe strømper, så man næsten ikke kunne se det - ligesom lapning, det kunne f.eks. være et hul i en dug - altså relevante arbejdsopgaver i et hjem.

7.) "Lære husholdningsregnskab"

Husholdningspengene var som regel de eneste penge, en kvinde havde ansvar over. Det var selvfølgelig vigtigt, at hun forstod at holde hus med de penge.

8.) "Lære at kunne kende de forskellige plantearter, deres voksested og den behandlingsmåde, de bliver til del, før de går ud i forretningerne."

I dag kalder vi faget levnedsmiddellære. De fokuserede f.eks. på grøntsager, mel og frugt. Med dette fag nåede eleverne rundt om råvarerne og disses forarbejdning f.eks. korn til mel.

9.) "Husholdningskemi"

Jeg forestiller mig, at det var et fag, hvor pigerne øvede husholdningskemi i den praktiske undervisning; f.eks. kunne eleverne afprøve en kartoffelmelsjævning og gennem teori få kendskab til, hvorfor kartoffelmel jævner en frugtgrød.

10.) "Kende og forstå at udføre det huslige arbejde"

Det var vigtigt, at pigerne lærte rengøring i et hjem. Pigerne lærte at udføre det huslige arbejde. De 3 kvinde-

Der afholdtes også kaffepause dengang

*Der undervistes i sygepleje,
men ikke som idag*

typer havde behov for dette, men på hver sin måde; dels skulle de selv udføre husligt arbejde eller instruere andre i det, eller overvåge andre i at udføre det.

11.) "Sundhedslære med anatomi og sundhedspleje"

Fra gamle billeder kan ses, at pigerne har lært at passe børn og pleje svage evt. med forbindinger. Frk. Motzfeldt havde oplevet, at der var rift om at være den der skulle indbindes og ligge på båre. Eleverne lærte også om legemets opbygning og organismens virkemåde. Egentlig seksuallære kom man ikke ind på.

12.) "Foredrag over de spørgsmål, der rører sig i samfundet såvel som de spørgsmål, de bedste digtere rejste".

Der blev holdt foredrag om emner, som strakte sig langt ud over husholdning. Skolens ånd og tone kom således på mange måder til at ligge nær højskolens. Her synes nøglen til skolens forhold til grundtvigianismen at ligge. Følelsen og glæden af det mundtlige ords betydning var stor hos Magdalene Lauridsen og Eline Eriksen.

Konklusion over undervisningen/formålet

Jeg mener således at alle 3 kvindetyper havde mulighed for at dygtiggøre sig, så at de kunne skabe "respekt" omkring kvinders husarbejde; desuden fik pigerne "åndelig" ballast med hjem i bagagen.

Hvem underviste

De første år var det de to forstanderinder, der selv underviste sammen med 4 mænd. Det var forstander Bjerre (præsteuddannet), dyrlæge Nielsen, redaktør Martin og adjunk Zoffmann. De hjalp skolen med at tage timer og holde foredrag for eleverne.

En art anerkendelse af skolen blev ydet i år 1899, idet Magdalene Lauridsen fra Kultusministeriets budget modtog et rejsestipendium til studier af husholdningsundervisning i England.

Da man i 1897 endnu ikke havde nogle lærerinder, der havde nogen som helst uddannelse, beregnet for kvinder, der ville undervise unge piger i hjemmets gerning, lykkedes det efterhånden skolen at finde kvinder med interesse for husholdning til at hjælpe med at undervise de unge

piger. I 1899 underviser udover forstanderinderne 5 lærerinder og en landinspektør i fysik, en højskolelærer i litteraturhistorie og en lærer i sang.

Hvilke kurser

1.) Der afholdtes kursus for unge piger på 5 mdr. med start den 3. maj (sommerkursus) og start 3. november (vinterkursus)

2.) I år 1900 påbegyndes vandrelærerindeuddannelsen, der blev ledet af Magdalene Lauridsen. Den blev meget populær.

3.) Der afholdes hvert år i oktober et 14 dages husmoderkursus. (denne undervisning gives hovedsagligt som forevisning.)

4.) Aftenundervisning i madlavning for kvinder.

5.) Udover disse kurser afholdes en del offentlige foredrag af oplysende art.

6.) Om vinteren var der aftenskole for tjenestepiger, hvor skolens lærerinder underviste i håndgerning.

Betaling

Kr. 35,- månedlig for kost, logi og undervisning. Den erlægges således:

1. måned kr. 45,-, 2. måned kr. 40,-, 3. måned kr. 35,-, 4. måned kr. 30,-, 5. måned kr. 25,-. Der gives intet afdrag for ferierne.

Da der er kakkelovne på værelserne, må eleverne selv betale brændsel. Der bor 3 til 4 elever på hvert værelse.

Udgift til bøger kr. 6,-

En ufravigelig betingelse: "Som Betingelse kræver vi, at Eleverne fuldt ud følger Skolens Plan. Ligeledes forventer vi et alvorligt Arbejde, baade hvad det praktiske og teoretiske angaar." Set i en folder om Sorø Husholdningsskole, vistnok fra 1898.

Afslutning

Der hersker ingen tvivl om, at Magdalene Lauridsen og Eline Eriksen havde umådelig megen idealisme. De turde sammen tage springet ud i det uvisse, da de oprettede Sorø Husholdningsskole. De må have ejet livsmod og tro-

en på den gerning, som de under vanskelige økonomiske forhold påbegyndte. Efter hvad der er skrevet om disse to fremsynede kvinder, ser det ud til, at de med hensyn til det faglige indhold og det sociale liv fik gennemført deres intentioner. Det skinner meget igennem, at de begge også lærte de unge piger, at "hvor der er vilje, er der en vej."

Eftermælet

Ved mit besøg hos frk. Motzfeldt blev jeg opmærksom på noget, som jeg ikke før havde gjort mig overvejelser om. Det lå frk. Motzfeldt meget på sinde, at hun havde ople-

velsen af, at det "kun" var Magdalene Lauridsens livsværker, alle huskede, og ikke fru Eriksens. Det kunne være interessant at undersøge, om det havde noget på sig.

Lad os starte med at slå op i "Den gyldne Bog" om danske kvinder. Der omtales Magdalene Lauridsen og hendes "løbebane" så således ud: Født i 1873.

1895: Opretter Sorø Husholdningsskole.

1900: Starter uddannelsen af vandrelærerinder på Sorø Husholdningsskole.

1902: Opretter Sorø Lærerindeskole i villaen "Ankerhus".

Ak, hvor fornemt.

1906: Stifter "Foreningen af Husholdningslærerinder"; er formand 1906-1921.

1907: Opretter en selvstændig husholdningsskole ved Ankerhus.

1916: Bliver medlem af Den overordentlige Kommission.

1927: Konsulent ved husgerningsundervisning i Ungdoms- og Aftenskole.

1936: Medstifter af Hjemmenes Forbund.

1938: Medstifter af Skolekøkkenundervisning på Landet.

Har udgivet flere skolebøger, skrevet mange artikler, holdt mange foredrag og fået Fortjenstsmedaljen i guld. Hun dør i 1957.

Fru Eriksens omtale så således ud: Født i 1854

1895: Opretter Sorø Husholdningsskole.

Har udgivet flere skolebøger, skrevet mange artikler og holdt mange foredrag. Hun sad i mange år i bestyrelsen for Danmarks Afholdsforening.

I "Husholdningsskolernes Historie" skriver Chr. Christensen: "Fru Eriksen var, skønt hun ingen særlig uddannelse havde, en af de dygtigste og mest ansete Forstanderinder".

Det er helt klart at de begge var rige personligheder, og de gjorde følgelig stærke indtryk på de unge piger, men også på de mennesker, de omgikkes. De var begge fore-

gangskvinder eller banebrydere. I bogen "Mor Magda og alle de andre" anvendes betegnelsen pioner om Magdalene Lauridsen, men ikke om Eline Eriksen, hvilket hun ellers nok havde fortjent.

Da hun ikke kommer ind under betegnelsen, skyldes det flere forhold: At hun "kun" beskæftigede sig i 21 år med husholdningsskolen og husholdningssagen offentligt. Hun dør i en alder af 62 år. Magdalene Lauridsen begynder allerede som 22 årig med at være medforstander, og gennem et langt aktivt liv beskæftiger hun sig med husholdningssagen. Hun er i denne periode en dygtig igangsætter jvf. hendes levnedbeskrivelse, og hun bliver på den måde landskendt.

For alle med tilknytning til Sorø Husholdningsskole, har Eline Eriksen et ligeså smukt eftermæle som Magdalene Lauridsen - det var brave piger, de to. Det må vel være sådan, at hvis man har været medstifter/igangsætter med flere institutioner, der fungerer godt, så vil dennes navn ofte blive nævnt og husket. Dette er vel naturligt.

Jeg forstår godt frk. Motzfeldt, der som helt ung kommer til skolen og oplever fru Eline Eriksens personlighed/udstråling. Det har givet hende et stærk indtryk, men jeg er ikke helt enig i hendes betragtninger om at Eline Eriksen stod i "skyggen". Begge kvinder har gjort sig bemærket - den ene med færre "mærkesager" end den anden - men ikke i "skyggen".

Fru Eline Eriksen vil altid blive husket, det lover vi.

Skolen på Holbergsvej - Frk. Vestergaard, en epoke i denne by

Af købmand Erik Larsen

Når man i årene 1917 til 1964 sagde Sorø Husholdningsskole, måtte man naturmødvendigt også sige frk. Vestergaard og omvendt. Disse to begreber var uadskilleligt sammenflettede - en helhed.

Hun var døbt Elisabeth, men hun var ikke en dame, man umiddelbart blev på fornavn med - derfor Frøken Vestergaard.

Det var ingenlunde en uerfaren person, der trods sine kun 33 år rykkede ind på Sorø Husholdningsskole den 1. februar 1917 midt i den meget kolde krigsvinter. Hun havde forlængst lagt en grundig uddannelse til skolekøkenlærerinde bag sig, og hendes store interesse for at arbejde med det, der dengang kaldtes klasseundervisning, bragte hende tidligt i forbindelse med husholdningsbevægelsens store pioner Magdalene Lauridsen på Ankerhus, hvor hun i nogle år kom til at arbejde som lærerinde med husholdningsseminariets elever i skolekøkkenundervisning.

Hun var derfor godt fortrolig med både faget og stedet, da Sorø Husholdningsskoles hidtidige forstanderinde Eline Eriksen døde, og skolen blev udbudt til salg.

Frk. Vestergaard slog til og købte skolen. Det blev hendes skole, ikke en selvejende men en privatejet. Det lå hende meget på sinde, at hun havde det fulde ansvar både økonomisk og pædagogisk, og årene skulle vise, at hun til fulde mestrede denne opgave. Men udadtil kunne det nok undertiden virke som lidt af en "autoritær stat".

Frk. Vestergaard var myndig og bestemt og krævede meget både af sine elever og lærerinder, men så sandelig også af sig selv. Hun følte gerningen som et kald, og med den ansvarsfølelse, der var et af hendes særlige karaktertræk, overlod hun intet til tilfældigheder, og kompromisser yndede hun ikke.

Hun var en utrolig dygtig og inspirerende pædagog og underviser, og hele livet igennem deltog hun selv i undervisningen, såvel i forelæsninger som i det praktiske køkkenarbejde. I de første mange år foregik alt i både køkkenet og overalt i huset ved håndkraft, men efterhånden som mekaniseringen trængte sig ind i de danske køkkener, måtte undervisningen selvfølgelig også tilrettelægges efter det. Men stadig under devisen, man lærer først at bruge håndkraft og derefter maskiner.

Køkkenet er det centrale på en husholdningsskole, var et af hendes slagord.

Alt skulle læres fra grunden, lige fra indkøb til tilberedning af varer, hvad enten det skulle være til daglig eller til fest. Mange gamle elever mindes ikke mindst hendes inspirerende forevisninger i marcipan op mod jul, hvor hver enkelt elev kunne få en æske hjemmelavet konfekt med hjem til jul. Den blev imidlertid efter fremstillingen gemt forsejlet bort indtil hjemrejsedagen.

Madlavning var selvfølgelig det centrale i undervisningen, men også renlighed, sparsommelighed og økonomi var fag, der stod højt på ranglisten, og i mange gamle kogeboøger kan man stadig med en sirlig skrift i marginen finde ord som: Sparsommelig med hvad du køber - nærig med hvad du spilder. Eller: hos den sparsommelige husmoder vokser der flæsk på bjælken.

Jo sparsommelighed og påpasselighed med tingene var en dyd, man ikke skulle forsynde sig imod. Frk. Vestergaard beretter selv om, hvordan hun så en pige, der efter at have tilberedt en fisk, krammede papiret med rasp sammen og smed det ud. Hun blev kaldt tilbage og måtte veje det, hun havde kasseret. Der var for 7 øre - men tænk så, hvis du hver gang, du resten af livet kaster for 7 øre bort, hver gang du laver en ret - det bliver en formue. I dag vil-

Elisabeth Vestergaard (1883-1964), købte i 1917 Sorø Husholdningsskole og var forstander helt frem til sin død i 1964.

le man nok sige, at denne form for sparsommelighed nok var at gå til den yderste grænse - men selvfølgelig principperne.

For principfast var frk. Vestergaard. Jeg mindes, hvordan jeg selv engang var ved at komme i vanskeligheder. Jeg mener, det var ved Hollandshjælpen engang i begyndelsen af halvtredserne, hvor der var arrangeret et stort hjælpeprogram i byen, og hvor man blandt meget andet også bagte æbleskiver. Til dette formål lånte vi kogeplader mange steder i byen og selvfølgelig også på Sorø Husholdningsskole.

Straks mandag morgen blev de udlånte apparater naturligvis bragt tilbage til de rette ejermænd med tak for lån. Men kl. ca. 10 ringede frk. Vestergaard mig op og forkyndte, at stikket på et af apparaterne ikke passede til den kontakt, det hørte til. Jeg værgede naturligvis for mig ved at fortælle, at jeg jo ikke var elektriker og ikke havde megen forstand på sligt. Men den gik ikke, beskeden i den anden ende af telefonen kom prompte: Det er Dem, der har lånt apparatet, og det er derfor også Dem, der må sørge for, at det kommer i orden inden klokken halv tolv - farvel.

Skrækslagen fik jeg fat i en elektriker, og belæsset med alt hvad han havde af stik, begav vi os til skolen, hvor vi blev lukket ind i et lille køkken, hvor en lille pige stod og så meget modfalden ud over en fisk, hun var ved at gøre i stand. Vi forsøgte med alle mulige stik og fandt endelig et, der passede, og sejersstolt kunne jeg lidt før kl. halv tolv banke på kontordøren og meddele, at alt var i orden. - Frk. Vestergaard så blot op fra skrivebordet og sagde: Kan De se, De kunne.

Jeg syntes måske nok, det var meget lidt anerkendelse, men på den anden side - hun havde jo ret.

Frk. Vestergaard var altid i aktivitet - hendes skole skulle hele tiden være på højde med situationen, og efterhånden som der stadig meldte sig flere og flere elever, måtte hun flere gange udvide. Først byggede hun mod syd ud fra skolestuen og fik derved den dejlige festsal, veranda og havestue og i tilgift den store åltan på 1. sal og flere elevværelser; senere kom fløjen ved hovedbygningen til

med ekstra stort køkken og en ny række elevværelser. Der blev lavet centralvarme, så man undgik al den ubehagelige kakkelovnsfyring, som eleverne i de første mange år måtte trækkes med.

Da Sorø kommune i sin tid gik over fra jævnstrøm til vekselstrøm passede det bestemt ikke frk. Vestergaard; hun strittede imod - det ville jo medføre meget store udgifter for skolen, hvor en lang række af de forskellige elektriske apparater derved skulle ændres eller i værste fald kasseres. Hun kæmpede imod så længe, at kommunen - helt udenfor programmet - lod skolen få sin egen omformer, så der stadig kunne bruges jævnstrøm. Selv i kommunen havde man respekt for skolens leder. I 1922 købte frk. Vestergaard villaen ved siden af skolen, og i 1927 indrettede hun den til et børnehjem for spædbørn fra Sorø, fordi hun anså det for betydningsfuldt, at hendes elever igennem praktisk arbejde også lærte barnepleje. Det var et stort og betydningsfuldt banebrydende arbejde, hun her satte i gang, og som senere blev fulgt op af andre husholdningsskoler i landet. Det var nok en af de ting frk. Vestergaard var mest lykkelig for, og som hun høstede megen anerkendelse for. Udover den husholdningsmæssige side af uddannelsen ønskede frk. Vestergaard, at der også bibragtes eleverne åndelig og kulturelle værdier, og der ansattes gennem årene en række lærere udefra, der behandlede disse emner. Der holdtes forelæsninger i litteratur og samfundslære. Der arrangeredes sangaftner, og den navnkundige læge Charlotte Dalmark underviste i en lang årrække i sundhedslære og kvindehygiejne. Hver morgen samledes man i salen og indledte dagen med en sang fra højskolesangbogen. Hvis vejret en dag var rigtig godt, kunne det også falde frk. Vestergaard ind at sige: I dag går vi en tur i skoven, og så drog hele flokken med frk. Vestergaard i spidsen ud og nød Sorøs dejlige natur.

Frk. Vestergaard koncentrerede sin arbejdskraft omkring skolen og dens elever og tog derfor ikke megen del i det mere udadventede arbejde; men hun var dog en overgang formand for Foreningen af Husholdningslærere og -lærere, som gav hende plads i et udvalg, der behandlede et lovforslag om husholdningsskolelignende ligestilling med

høj- og landbrugsskoler med hensyn til statsstøtte til såvel skoler som elever. Et arbejde der passede hende fint - et sted hvor hun kunne være med til at præge en udvikling.

Hun var i en årrække censor ved husholdningslærerindeeksamen, og hun var en meget brugt og anerkendt foredragsholder på det felt, hun var en mester i; og hun drog gerne land og rige rundt for at fortælle om sin hjertesag. Og så tidligt som i 1928 holdt hun foredrag i Danmarks Radio.

Udover sine foredragsture foretog hun mange studie- og ferierejser, som hun betragtede som et foryngelsesbad, og hun udtrykte det selv sådan: Det er nødvendigt at rejse ud, modtage nye indtryk og vende forfrisket hjem. Man siger, "jo ældre des arrigere", derfor må jeg ud og luftes - jeg er blevet mildere med årene!!

Lugano og Rivieraen var de foretrukne rejsemål, men også en sørejse til Vestindien blev det til, men her konstaterede hun, at sejlads ikke var det rigtige for hende. Til gengæld elskede hun at flyve, ligesom både bjergbaner og tovbaner frydede hende. Og når hun så kom hjem igen, samlede hun eleverne og fortalte om alle sine oplevelser - hun var en meget humoristisk og levende fortæller.

Men den rejse hun nok var mest glad for, var en rejse til Island i 1946, hvor hun besøgte en lang række af de islandske elver, der gennem årene havde været på skolen, og hvor hun fik overrakt Ridderkorset af den Islandske Falks Orden.

I byens liv blev hun frem igennem årene en meget markant skikkelse, når hun iførte hat og pels og med hendes to hunde, en sort og en hvid, i daglig tale kaldet whiskyhundene, skred op ad gaden, og måske udfor Fiskekælderens stoppede op og stødte stokken hårdt i flisen, hvorefter fiskehandler Larsen dukkede op for at modtage en ordre. For som regel gjaldt disse ture besøg i byens forretninger, hvor hun absolut ønskede at blive betjent af chefen selv. Hun ønskede ikke blot at købe, hun ville handle. Ikke altid blev handlen en realitet, men det affødte aldrig bitterhed, og forsøget blev gentaget næste gang. Men en ting var karakteristisk, man kunne tinge om prisen, men aldrig om kvalitet - frk. Vestergaard, forlangte kvalitet.

Men som det var frk. Vestergaard, der med sin markante lidt majestætiske skikkelse på visse tider af dagen prægede gadebilledet, så var det pigerne, der om eftermiddagen stjal billedet, og jeg husker meget vel, vi som unge mennesker så hen til hver gang, der kom et nyt hold, forår og efterår.

50 søde unge piger i alderen 17 til 19 år kunne nok få adrenalinet til at svinge, og det kunne det åbentbart også hos Akademisterne. Men her havde frk. Vestergaard et kompleks, vel nærmest at sammenligne med Store Klaus i H. C. Andersens dejlige eventyr, hvor han ikke kunne tåle at se degne. Således tålte frk. Vestergaard ikke Akademisterne på Holbergsvvej. Så udpræget var denne aversion, at hun på et meget tidligt tidspunkt skrev til rektor Raaschou Nielsen, at hvis han ville holde sine drenge fra Holbergsvvej, så skulle hun nok styre sine piger. Det lykkedes i nogen grad, men alligevel husker jeg en aften, hvor der var en del fløjten og uro omkring skolen, at hoveddøren pludselig gik op, og på trappen stod frk. Vestergaard og med klar stemme spurgte: er det mig De vil tale med - det var det åbentbart ikke, for i løbet af et øjeblik var gaden ryddet.

Tiden var unægtelig en anden, og var frk. Vestergaard ikke glad for drengene, var rektor Bohn på Sorø Akademi åbentbart heller ikke særlig interesseret i unge piger der på skolen, hvad følgende lille historie vidner om.

Ved en byfest i midten af halvtredserne var det lykkedes turistforeningen at få et engelsk pigekor - The Luton Girls Chorus - til Sorø, og man ville gerne have, at de kom til at synge i akademiets festsal, Men et pigekor, nej, den gik ikke. Rektor Bohn sagde nej. Imidlertid fik man konstateret, at koret rejste under protektion af Hendes Majestæt dronning Mary, hvilket fik den meget konservative og royalistiske rektor til tøvende at ændre mening; koret kunne få lov til at synge, men - i Fratergården.

Så langt så godt, nu gjaldt det om at få givet koret en kop the og en sandwich efter deres optræden, og hvad var vel mere nærliggende, end at jeg blev sendt ned til Sorø Husholdningsskole for at prøve at udvirke et sådant traktement.

Frk. Vestergaard var meget venlig og positiv og fandt ideen vældig god, og det ville hun gerne støtte, indtil det i samtalen løb gik op for hende, at det var et led i en byfest, og så vendte billedet. For ved byfester dukkede alle mulige mærkelige individer, der kunne forulempe hendes elever, op. Ansvar for eleverne glemte hun aldrig. Men enden på historien blev, at vi forhandlede os frem til, at vi betalte 1 krone pr. kuvert. Så var det ligesom lidt mere forretningsmæssigt, og så var skolen ikke direkte part i sagen!!

Forholdet til Sorø Akademi, om ikke til eleverne, så dog til skolen mildnedes dog med årene, og i 1961 inviterede rektor Arne Østergaard hende til kongebal på Akademiet - en begivenhed hun senere omtalte med megen glæde.

Som før nævnt følte frk. Vestergaard et stort ansvar for eleverne. Omkring 8000 unge piger, heraf et stort antal fra Island og Norge, kom hun igennem årene i kontakt med. Det blev også til flere generationer, der besøgte skolen, og det blev efterhånden også meget væsentligt for frk. Vestergaard at knytte forældrene så nær til skolen som muligt, og i 1930 tog hun initiativ til det første forældremøde, der skulle vise sig at blive en stor succes igennem alle årene.

At omsorgen for eleverne så gik så vidt som til, at hun, når de kom for at sige farvel inden en week-end, løftede op i skørterne for at undersøge, om de nu var varmt nok klædt på, kan vel i vore dage synes en smule anstrengt - men meningen var selvfølgelig god nok.

At justitsen kunne være streng, var frk. Vestergaard godt selv klar over, for hun sagde engang: Jeg ved, at I mange gange har syntes, at I ikke kunne få lov til at flagre så meget ude om aftenen, som I gerne ville.

Der er ingen tvivl om, at mangan en ung pige har følt opholdet som en tvungen periode. Men det er nok gået her, som når unge mænd taler om deres soldatertid. Mens det stod på, var det rædsomt, men senere hen blev det alligevel en dejlig tid at tænke tilbage på. Den store tilslutning til skolens elevforening og dens årlige møder, tyder på det.

Nej, det var ikke sådan at få lusket en pige ud af "klosteret", men med lidt snilde og udholdenhed kunne det lykkes.

I sommeren 1946 var der to unge norske piger, som en kammerat og jeg havde fået et godt øje til og meget gerne ville have med til Konservativ Ungdoms landsmøde i Helsingør en søndag, og pigerne ville naturligvis også meget gerne.

Som lokal formand for K.U. i Sorø fik jeg landsformanden - Poul Møller til at invitere de unge damer, der selvfølgelig var medlemmer af Unge Høyre i Norge!!!, og i brevet bad han dem henvende sig til den lokale formand, og samtidig fik jeg en anmodning om at kontakte damerne.

Bevæbnet med disse breve henvendte jeg mig til frk. Vestergaard. Men hun var selvfølgelig lige så røget som jeg var speget og indbød mig til en samtale en tirsdag aften - netop en aften, hvor alle eleverne var samlede i salen til strikkeaften og alle vel vidende, hvad der var på færde. Vor samtale foregik med døren åben i lokalet, der umiddelbart stod i forbindelse med salen.

Men heldet kom mig til hjælp. Midt på bordet lå Den Islandske Falks Orden, som jeg selvfølgelig skyndte mig at lykønske med og derved fik ført samtalen ind på nordisk samarbejde. Samtalen forløb meget godt, men nogen beslutning kunne ikke træffes før den næste dag klokken 17.00, hvor jeg så kunne ringe igen. Frk. Vestergaard måtte tænke over sagen. Med bævende hjerte løftede jeg telefonen næste dag klokken 17.00, og minsandten om ikke svaret var positivt. Under de givne omstændigheder kunne det nok lade sig gøre. Så blev jeg pludselig overmodig og bad frk. Vestergaard meddele frk. van der Lagen, at vi afhentede dem søndag morgen kl. 6, 30. Frk. Vestergaard indvilgede heri - hvor mange mon det er lykkedes at aftale et stævnemøde direkte igennem frk. Vestergaard?

Alt gik godt, og jeg satte åbentbart ikke mit renommé over styr, for senere hen i livet opnåede jeg den ære, at blive toast-master ved en af frk. Vestergaards utallige fester.

Forstander Elisabeth Vestergaard inspicerer opvasken.

Festerne på Sorø Husholdningsskole var et kapitel for sig. Frk. Vestergaard elskede fester, og hendes fødselsdag den 10. december blev altid - midt i den iøvrigt ellers travle tid - fejret på en eller anden måde. På de runde dage altid med en stor middag.

Men iøvrigt undlod hun ingen lejlighed for at feste. Det gjaldt som nævnt frk. Vestergaards egne fødselsdage, hendes personlige jubilæer og naturligvis alle skolens forskellige jubilæer og mærkedage. I alle disse fester deltog de elever, der på det givne tidspunkt var på skolen, og på den måde blev det jo hver gang fester med mange mennesker, gerne omkring et par hundrede.

Alle fester blev som regel holdt på skolen, men et par gange i årenes løb blev hjerterummet alligevel større end husrummet; første gang i 1942 ved frk. Vestergaards 25 års jubilæum, hvor deltagerantallet var oppe på 357 blev festen henlagt til hotel Klubben; og 1. april 1957, hvor frk. Vestergaard havde haft skolen i 40 år, indbød hun Sorø byråds medlemmer og forretningsforbindelser, såvel købmænd som håndværkere, samt en lang række øvrige gæster fra by og land til en fornem middag på hotel Postgården. Efter middagen kørte gæsterne i busser til skolen, hvor kaffen ventede, og hvor der blev danset til klokken halv et, hvorefter der serveredes et fornemt tebord med sandwich og kager, som næsten alle fester afsluttedes med. Jo, der var stil over festerne på Sorø Husholdningsskole.

Ved alle disse fester blev der naturligvis holdt en masse taler og sunget et væld af lejlighedssange. Frk. Vestergaard selv var en dygtig og vittig taler, og hun var også mester for en lang række sange, og hun havde dertil en meget smuk sangstemme, som ved særlige lejligheder satte en særlig kolorit på både festerne og på hverdagen på skolen.

Men udover disse store, udadvendte fester udfoldede der sig året igennem en lang række festlige indslag for eleverne på selve skolen.

Der blev spillet komedier, arrangeret karneval og ind imellem også "fætterbal" med deltagelse af kavalerer udefra. Under anden verdenskrig, når luftalarmen lød,

måtte alle gå i kælderen, og så læste frk. Vestergaard historier for at få tiden til at gå, og hvis det trak længe ud, lavede man æggesnaps.

Frk. Vestergaard var også på mange måder betænksom overfor det omkringliggende samfund. Dette gjaldt ikke mindst genboen, Sorø Alderdomshjem, som hun opfattede med megen venlighed. Efter selv at have nydt en fjernsynsudsendelse, mente hun, det også måtte være noget for de ældre på Alderdomshjemmet, hvorefter hun omgående købte et fjernsynsapparat og afleverede det på hjemmet. Også skolens årlige luciaoptog lagde altid vejen om ad Sorø Alderdomshjem. Og i 1961 ved Sorø Kirkes 800 års jubilæum skænkede hun et meget smuk messehagel til kirken i taknemmelighed over mange dejlige stunder i den gamle klosterkirke.

Skolen voksede og trivedes under frk. Vestergaards ledelse, og stor anerkendelse høstede hun da også fra mange sider, ikke alene fra gamle elever og forældrekræse, men også fra offentlig side blev hendes arbejde anerkendt. Hun var således tildelt Ridderkorset af Dannebrogordenen og den Norske St. Olavs Orden af 1. grad, udover den tidligere nævnte Islandske Falks Orden. Hædersbevisninger hun var lykkelig for.

En anden ting frk. Vestergaard var lykkelig for, var hendes store familie, som hun samlede om sig, så snart en lejlighed bød sig, og det var både børn og voksne. Hendes gamle mor flyttede ind på skolen samtidig med hende i 1917, og blev der indtil hun døde højt oppe i firserne.

Frk. Vestergaard elskede sin skole og deltog aktivt i undervisningen helt indtil sit 73. år, hvor hun under et ophold på hendes kære Skodsborg kom ud for en meget alvorlig ulykke, idet hun blev påkørt af en bil og fik så mange læsioner, at hun aldrig rigtigt kom til at gå mere. Efter ca. 14 dages ophold på Københavns Amts Sygehus insisterede hun - typisk for hende - på at blive overført til Sorø Amtssygehus, så hun kunne være i nærheden af skolen og i forbindelse med sine dygtige lærerinder kunne være med i den daglige drift og planlægning omkring skolen.

Det havde nok været lykkeligt for skolen, om hun på

dette tidspunkt havde opgivet sin aversion mod selvejende institutioner og fået gjort skolen selvejende, så ville meget have været nemmere siden hen. Men det skete altså ikke. Nok var frk. Vestergaard blevet fysisk stækket, men hoved og vilje fejlede ikke noget, og med en indædt energi og viljestyrke stod hun stadig for styret af sin skole, om end med et nedsat tempo.

Den 10. december 1963 fyldte frk. Vestergaard 80 år og traditionen tro holdt hun en middag med 200 personer og modtog, smilende og glad et væld af blomster, gaver og hilsner fra nær og fjern.

Den 4. april, altså 3 måneder efter, havde hun stadig så mange kræfter i behold, at hun kunne modtage et nyt hold elever, men den 7. april 1964, altså kun tre dage senere indhentede en hjertelammelse det rige og virksomme liv.

Da frk. Vestergaard i 1954 var i audiens for at takke for Ridderkorset, spurgte Kong Frederik, hvornår hun tænkte

på at holde op. Hun svarede: Når jeg bliver båret ud - og sådan skulle det altså gå. Man kunne fristes til at sige, at frk. Vestergaard skulle have ret. En epoke var slut.

En epoke, ja, men måske nok ikke et tidsrum, der skal bedømmes med nutidens øjne. Tiden var en anden; opdragelsesmetoderne og snobberiet hører ikke rigtigt den moderne tid til, og alligevel er der ingen tvivl om, at ophold på Sorø Husholdningsskole i den periode har sat sit præg på tusindvis af danske, norske og islandske hjem.

Og alle vi, der indenfor eller udenfor har fået lov til at opleve og leve med i Frøken Vestergaards Sorø Husholdningsskoles liv igennem årene, vil stadig bevare tiden og oplevelsen i vor erindring med veneration og glæde, for som der står over skolens køkkenport: Orden og økonomi er vejen til velstand og lykke.

Det gælder stadig.

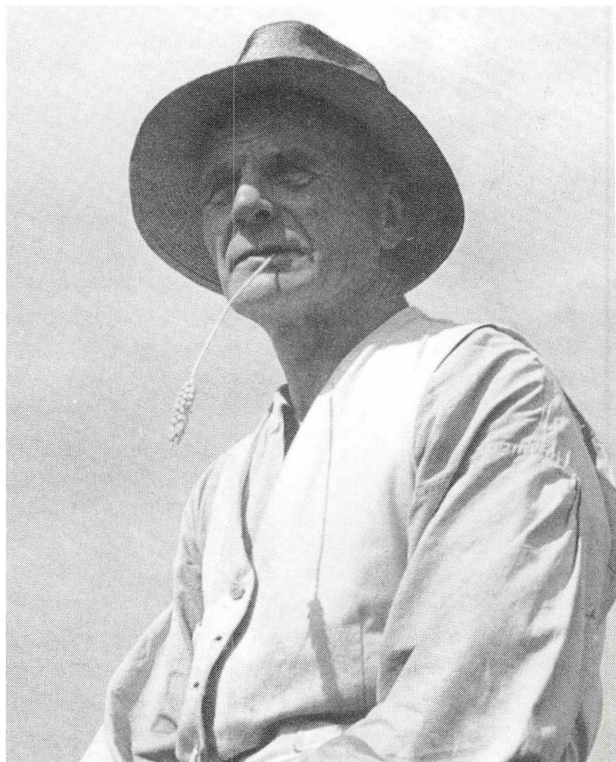
Det var kun i en revy akademister accepteredes.

Kostens betydning for forebyggelse af velfærdssygdomme

Af Peter Marckmann, institut for Human Ernæring

En artikel om dette emne ville, hvis den var skrevet for 100 år siden, have handlet om mangeltilstande. Om vigtigheden af at få en kost, som kunne sikre den nødvendige tilførsel af protein og de vitaminer, som man så småt var ved at erkende eksistensen af dengang. På den tid var knapheds-problematikken i fokus. Det forholder sig som bekendt anderledes i dag. I dag udspringer de ernæringsmæssige problemer af vores materielle overflod. Adgangen til fødevarer er i dag nærmest ubegrænset for den almindelige dansker, og priserne er lave i forhold til vores lønninger. Problemet er derfor ikke længere at få tilstrækkeligt med mad, men derimod at vælge rigtigt fra det overflødigshorn, som vi stilles over for. Udviklingen har vist, at danskerne ikke har formået at foretage de ernæringsmæssigt optimale valg fra det bugnende udbud af fødevarer. Det har været tidligere tiders luksusprodukter - kød, smør, fløde, fedtstoffer som er blevet foretrukket på bekostning af fisk, kornprodukter, kartofler og grønsager. Som resultat heraf har danskernes kost ændret sig, så den de seneste 30-40 år har været mere fed og mindre fiberholdig end nogen sinde før i menneskets historie. Tilsvarende kostændringer har man set i stort set alle øvrige velstillede lande. Ikke desto mindre adskiller danskernes kostvaner sig negativt fra kostvanerne i de fleste af de lande, som vi normalt sammenligner os med. Det skyldes, at det især er mælkefedtet, som vi har mæsket os i, mens andre befolkninger har været mere orienteret i retning af planteolier. Desuden har vi i højere grad end de fleste andre befolkninger begrænset vores forbrug af fisk og grønt, hvilket ligeledes må anses for negativt. For alle rige lande gælder det dog, at der har været helbredsmæssige konsekvenser af kostændringerne. Generelt er de rige landes befolkninger blevet meget

federe end de var før, og sygdomme som blodprop i hjertet, forhøjet blodtryk, bryst- og tyktarmskræft, og gammelmandssukkersyge har hærget på nærmest epidemisk vis. En del af forklaringen på det ændrede sygdomsmønster kan utvivlsomt henføres til andre drastiske og samtidige ændringer i levevis, såsom mindre fysisk aktivitet, større tobaksforbrug, mere stress, m.m. Der er dog

Hjertesygdom er den hyppigste dødsårsag blandt midaldrende mænd

ingen tvivl om, at kostændringerne har været en af de væsentligste årsager.

Blodprop i hjertet

Når blodet størkner i en af hjertets større pulsårer, stopper tilførelsen af blod til en del af hjertemusklen. Dette vil give sig udslag i pludselige og kraftige brystmerter. Hjertemusklen vânder sig under manglen på ilt. Efter få timer vil den ramte del af hjertet dø. Dette er hvad vi betegner, som at få en blodprop i hjertet. Det er ikke nogen sjældnen begivenhed i Danmark. Hvert år rammes 15-20.000 personer af denne sygdom, og for mere end halvdelen medfører det døden. Andre 100.000 til 200.000 danskere lider af mere kroniske hjerteproblemer på grund af udtalt forkalkning af hjertets pulsåre, som ikke sjældent ligeledes ender med død. Af disse grunde udgør forkalkning og blodpropdannelse i hjertets pulsårer årsagen til omkring 25% af samtlige dødsfald, og hjertesygdom er dermed den almindeligste dødsårsag herhjemme. Sygdommen har speciel bevågenhed, fordi den hyppigt rammer 45-75 årige mænd, og dermed er den væsentligste årsag til død i denne befolkningsgruppe. Som nævnt har hjerteblodprop-sygdommen ikke altid været så udbredt som den er i dag. Selv når man tager højde for befolkningens ændrede aldersmæssige sammensætning, er hyppigheden af hjertedød i dag godt 50% højere end den var for 50 år siden.

Stigningen i antallet af hjertesygdomme optrådte tidligst og mest iøjnefaldende i USA. Der var derfor også amerikanske forskere, som først fordybede sig i mulige forklaringer til den ændrede sygdomsforekomst. Allerede i 50-erne blev amerikanske forskere derved opmærksomme på, at kosten måtte anses for medskyldig. For det første kunne de nemlig vise, at blodets kolesterol-indhold varierede kraftigt med kostens indhold af fedtstof. Animalske (mættede) fedtstoffer viste sig at hæve kolesterol-tallet, mens planteolier (umættede fedtstoffer) sænkede det. For det andet havde man bemærket, at personer med høje kolesterol-tal havde en meget højere risiko for at blive ramt af hjertesygdom end personer med lave kolesterol-

tal. Det var derfor blot et spørgsmål om at lægge to og to sammen, så fremkom svaret: Kosten måtte have betydning for forekomsten af hjertesygdom. Hypotesen blev bekræftet i hovedparten af de undersøgelser, som sidenhen er gennemført. Den mest berømte undersøgelse, amerikaneren Ancel Key's Seven Countries-undersøgelse fra 1970, som sammenlignende kostvaner og hjertesygelighed i 7 forskellige lande, var specielt overbevisende. Den viste tydeligt, at de forskelle, der var i hjertesygelighed fra land til land, kunne forklare meget langt hen ad vejen ved forskelle i kostvaner. De befolkninger, som spiste mest mættet fedt, havde de højeste kolesteroltal og den højeste hjertesygelighed.

Gennem de seneste 20 år er man blevet klar over, at det ikke kun er blodets indhold af kolesterol, der afgør om man udvikler hjertesygdom eller ej. Der er faktisk et hav af andre mere eller mindre væsentlige faktorer, der spiller ind. Det er forklaringen på, at man kan møde mennesker med høje kolesterol-tal, som ikke rammes af hjertesygdom, og at personer med lave kolesteroltal godt kan rammes af en blodprop.

Blandt disse "andre" faktorer, har det vist sig, at blodets størkningstendens må tillægges stor betydning. Det er nemlig blodets pludselige størkning inde i en af hjertets pulsårer, som er den egentlige forklaring bag akutte hjertetilfælde og hjertedødsfald. At kosten også er i stand til at påvirke aktiviteten af adskillige af de komponenter, der indgår i blodets størkning, understreger derfor blot, hvor stor en indflydelse kostens sammensætning har på forekomsten af hjertesygdom. I modsætning til blodets kolesterol-indhold er det i relation til blodstørkningen ikke fedtstoffernes kvalitet, der er af størst betydning. Det er i højere grad den totale kostsammensætning. Det har vist sig, at fedtrige, fiberfattige kosttyper fremmer blodets størkning og dermed blodprop-tendensen, mens en kost, som er rig på frugt, grønt, kartofler, ris, pasta, brød og fisk nedsætter blodprop-tendensen. Et tydeligt bevis herfor leveredes ved offentliggørelsen af en fransk undersøgelse af hjerteparienter her i 1994. Disse patienter blev straks efter at have haft en blodprop i hjertet rådet om at

ændre deres kost i retning af mere frugt, grønt, fisk, brød og pasta, og mindre kød og animalsk fedt. Efter blot to år var effekten tydelig. Antallet af fornyede blodpropper og af dødsfald blev mere end halveret i forhold til en kontrolgruppe, som ikke ændrede kostvaner.

Som det fremgår af ovenstående, kunne hyppigheden af hjertesygdom i Danmark, nedbringes ganske betragteligt, hvis blot danskerne ændrede deres kostvaner efter de samme retningslinjer som de franske hjertepatienter. Til alt held svarer disse retningslinjer flot overens med de kostenbefalinger, som lyder fra Levnedsmiddelstyrelsen. Så langt, så godt. Problemet er blot, at danskerne ikke synes at ændre kostvaner, selv om de nu i årevis har modtaget, hvad man må anse for særdeles gode råd derom. Problematikken er velkendt og ikke til at komme uden om, i hvert fald ikke når man har med danskere at gøre.

Kræft

Ligesom med hjertesygdommene varierer hyppigheden af forskellige kræftformer fra land til land og fra generation til generation inden for det samme land. I vestlige lande har dette århundrede været karakteriseret af stigende hyppighed af kræft i blandt andet tyktarm, lunger og bryst, mens for eksempel hyppigheden af livmoderkræft aktuelt er for nedadgående. Kræft er i dag den næsthyppigste dødsårsag, hvis vi ser på den danske befolkning som helhed, men er den klart dominerende dødsårsag blandt kvinder i aldersgruppen 25-75 år.

Baggrunden for opståen af kræft er, at der sker en skade på det DNA, som findes i cellekernerne, og som vi kalder for generne. Der er mange mulige årsager til, at der kan opstå genskader. Kemikalier og stråling af enhver art er oplagte risikofaktorer. Madvarer med et indhold af kemikalier eller giftrester er i den sammenhæng specielt problematiske, fordi de jo indtages. Er der gift i manden, får vi det ind i kroppen. I følge Levnedsmiddelstyrelsen og andre offentlige instanser anses dog for udelukket, at giftholdige madvarer kan tillægges nogen væsentlig betydning for den kræftsylgelighed, som vi ser i Danmark i dag.

I relation til kræft er det primært visse madvares indhold

af stoffer, som man mener beskytter mod kræft, som har interesse. De næringsstoffer, som man især har fået kig på, er de antioxidante vitaminer= vitamin A, C og provitaminet beta-karoten, samt i nogen grad også kostfibre. Det har nemlig vist sig, at de befolkningsgrupper, som spiser megen frugt og mange grøntsager, og som dermed får rigeligt af de nævnte næringsstoffer, sjældnere rammes af kræft i mave-tarmkanalen og i lungerne. Faktisk er sammenhængen så overbevisende, at Kræftens Bekæmpelse har ladet rådene om mere frugt og grønt blive et centralt budskab i deres kampagner. Og i gunstige tilfælde menes en efterlevelse af rådene at kunne spare 30-40% af de kræftdødsfald, som vi ser i dag. Det skal i denne sammenhæng fremhæves, at kostens kræft-forebyggende egenskaber ikke er fuldt forstået. Som nævnt er det sandsynligt, at vitamin A, C, beta-karoten og kostfibre er af stor betydning, men det er på den anden side også meget sandsynligt, at der forekommer andre beskyttende faktorer i frugt og grønt. Man kan derfor ikke forvente, at indtagelsen af kosttilskud i form af for eksempel vitamin A og C i høje doser vil kunne have samme kræft-forebyggende virkning som frugter og grøntsager. Der er derfor tale om vildledning, når producenterne af diverse kosttilskud stiller forbrugeren et sikkert helbred i udsigt ved brug af kosttilskud. Dette fremgår også af Ernæringsrådets netop udsendte antioxidant-rapport, som jeg vil anbefale til de læsere, som ønsker mere detaljeret information om emnet.

Overvægt og dets følger

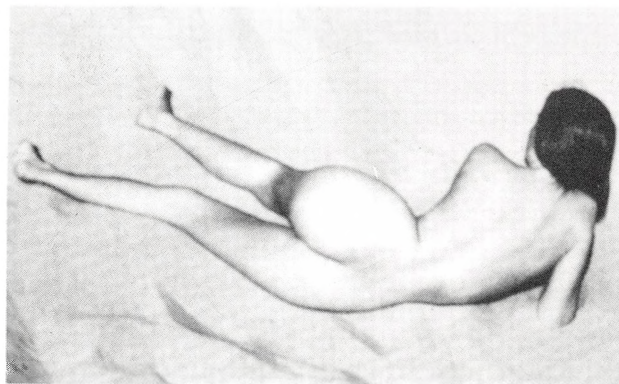
I dagens Danmark er hveranden voksne dansker overvægtig, eller rent ud sagt fed. En meget stor del af befolkningen slæber dermed rundt på et problem, som vokser med alderen. På et tidspunkt bliver kroppen ude af stand til fortsat at honorere de ekstraordinære krav, som overvægten stiller. Kravene til både hormonproduktionen, til muskulaturen, hjertet, knoglerne og leddene øges nemlig med stigende overvægt. Når kravene bliver for høje - det vil sige, når vægten bliver for voldsom, eller når kroppen i for mange år har været udsat for den ekstra belastning - så

siger den stop. Resultatet heraf er, at personen udvikler gammelmandssukkersyge, får hjerteproblemer, eller rammes af slidgigt og gangbesvær. Af disse grunde er overvægt et problem, som man bør tage højtideligt. Det er da sandt, at man i visse familier altid har haft tendens til overvægt og aldrig har set senfølger af det. I sådanne familier kan man måske tage problemet rimeligt afslappet. Men det er ikke til at løbe fra, at det almindeligvis vil øge ens risiko for at få diverse skavanker ganske dramatisk, hvis man udvikler overvægt. Og overvægten behøver såmænd ikke være særlig voldsom for at give problemer. Blot 5 kg. placeret midt på maven er nok. Derved kan man nemlig hurtigt opnå at få den æblefigur eller bodegamuskel, som man absolut må betragte som et klart faresignal. Derimod er 5 eller 10 kg. placeret omkring hofterne ikke noget væsentligt sundhedsmæssigt problem.

Der kan ikke herske nogen tvivl om, at mængden af den energi, som indtages gennem føden, har stor betydning for, om man udvikler overvægt eller ej. Den centrale problemstilling er, om den energi, der tilføres gennem maden, er identisk med den mængde energi, som kroppen forbruger til kemisk og fysisk aktivitet. Hvis blot balancen er ganske lidt ude af ligevægt, så opstår problemet. Således vil et energioverskud fra kosten på blot 1% føre til en årlig vægtstigning på 2-4 kg. Det er derfor helt afgørende, at regulation af appetitten er i orden, at kroppen siger stop, når den har fået dækket sit energibehov. Den stigende hyppighed af overvægt i Danmark vidner om, at vi har et problem på dette punkt. Det er der to væsentlige grunde til. For det første, er der gennemsnitsdanskernes minimale fysiske aktivitetsniveau. Dette forhold betyder, at vores omsætning af næringsstoffer er droppet ned på et så lavt niveau, at det må formodes at gå ud over styringsmekanismerne. Ligesom når man kører på cykel. Det er ikke til at holde retningen, når det går for langsomt. For det andet, er kostens høje fedtholdighed et oplagt problem. Blot en enkelt bid for meget af gennemsnitsdanskerens fede mad, er nok til at give det fatale overskud på 1% på energibalancen. Dermed er også løsningen på problemet angivet. Hvis danskeren sørgede

for at indbygge et vist minimum af fysisk aktivitet i sin hverdag, var problemet allerede halvt løst. Og hvis kosten blev omlagt, så den blev mindre fedtholdig, ville det være meget mere vanskeligt at foræde sig. Dette kan illustreres ved for eksempel at nævne, at en voksen mand kan få dækket sit energibehov ved blot at spise 2-3 stykker wienerbrød á 200 g. Til sammenligning skulle samme mand spise 40-60 æbler á 150 g for at få tilført samme mængde energi.

Lypunktet midt i fedme-problematikken er, at der som ovenfor skitseret kendes en løsning, og at affedning medfører en øjeblikkelig bedring af sundhedstilstanden. Efter et vægttab vil den overvægtige hurtigt erkende, at han/hun kommer i besiddelse af en helt anden fysisk formåen, samt at eventuelle medicinske komplikationer som for eksempel sukkersyge forsvinder som dug for solen. Også de mere kroniske skader i form af åreforkalkning med den tilhørende øgede risiko for blodpropper vil udbedres i forbindelse med vægtnormaliseringen. Såvel det enkelte individ som det danske samfund som helhed ville derfor være godt tjent med at gøre en indsats mod fedme.

Smal talje og brede hofter - en sund og smuk figur

Hvad gør vi nu, du?

Nye resultater af ernæringsforskning lægges til stadighed frem. Der er imidlertid forbløffende god overensstemmelse diverse forskere imellem med hensyn til hvilke funda-

mentale principper, som den ideale kost burde bygges på. Det er derfor ikke korrekt, når det i folkemunde hedder sig, at eksperterne mener det ene den ene dag og noget andet den anden dag. Eksperterne har efterhånden i adskillige år kunnet være enige om, at de vestlige landes kostvaner er præget af for meget kød og fedt, specielt dyrisk fedt, for lidt grønt og frugt, for lidt af tunge kulhydratkilder såsom ris, brød, pasta og kartofler, og for lidt fisk. Eksperterne har også i flere år været enige om, at alkohol ikke er det værste man har, og at mådeholden indtagelse af specielt vin synes at være befordrende for et godt helbred. Disse synspunkter har da også vundet indpas i de offentlige instanser, som sidder med instrumenterne og beføjelserne til at påvirke danskernes kostvaner. Som resultat heraf har vi set adskillige fornuftige kampagner fra såvel Levnedsmiddelstyrelsen som Forbrugerstyrelsen. Vi står bare stadigvæk med det gamle problem: Resultaterne udebliver. Danskerne ser ikke ud til at ændre deres kostvaner på trods af diverse kampagner og vel-

mente initiativer. Det er på dette punkt, at de afgørende diskussioner og beslutninger nu skal tages. Hvad er det, der har manglet i den hidtidige strategi? Hvad er det for nogle områder, som vi mangler at inddrage? Skal der bruges økonomiske argumenter såsom billiggørelse af sunde levnedsmidler? Eller er det i folkeskolen, der skal tages fat? Er vi/politikerne overhovedet indstillet på at gøre noget reelt ved det? Og kan vi i det hele taget gøre noget ved det, når vi betænker de reklamemillioner, som fødevarerindustrien har at bruge af? Sådanne spørgsmål må der tages fat om, for at komme ud af den tilsyneladende "træden vande situation", som vi befinder os i for tiden. Hvis vi vil videre, må vi se at få defineret målene og foretage de nødvendige prioriteringer. At nå dertil kræver en bred samfundsdebat, som gerne skulle involvere unge voksne på vej ud i livet. Det er derfor slet ikke så tosset, at den slags diskussioner bliver taget op på steder som Sorø Husholdningsskole, hvor man har mulighed for at komme ordentligt rundt om problemet.

Husholdningsskolernes fremtid: Et projekt af fremtidens unge

Af forskningschef Maria-Therese Hoppe, Institutet for Fremtidforskning

Husmoderen er et uddøende begreb i Danmark. Vi har verdens højeste erhvervsfrekvens for kvinder. For de unge er det ikke et spørgsmål, om man vil arbejde ude eller være hjemmegående - som en selvfølgelighed ønsker man et arbejde, uanset køn.

Men vil husholdningsskolerne så ikke uddø i Danmark? Er deres rolle ikke udspillet? Det er der ikke noget, der tyder på. Nu, hvor husmoderbegrebet bliver en del af fortiden og forsvinder, bliver arbejdet i hjemmet mere og mere et spørgsmål om lyst og interesse, ikke en speciel kvindeorienteret uddannelse til husmoderhvervet. Det er forbundet med prestige at interessere sig for madlavning, hjemmet, haven, og heltene inden for det område er alle mænd: Claus Meyer, Søren Ryge Petersen, Rasmus Bo Bojesen.

Husholdningsskolernes tilbud kommer dermed på linie med andre uddannelsesstilbud til ungdommen, som de kan vælge efter særlige individuelle interesser. Der er lige så meget prestige i at vælge et uddannelsesstilbud med fokus på husholdning som et med fokus på sport, musik eller drama. Derfor vil vi i fremtiden se mere og mere udjævning imellem antallet af piger og drenge, som vælger at følge deres interesser ved at tage et ophold på husholdningsskole.

Hvem er så fremtidens unge?

De unge er morgendagens beslutningstagere - politikere, meningsdannere, arbejdstagere, arbejdsgivere, forældre, forbrugere. Det er dem, der definerer tidsånden. De værdier, de unge har nu, kommer til at være morgendagens værdier.

De er individualister og gruppeorienterede.

De har ikke en norm om smag og forbrug - men mange.

De er samarbejdsvante og har ændringsberedskab.

De er veluddannede og kritiske - de stiller krav.

De er medievanter og uimponerede over nyheder.

De har seismografiske fornemmelser for fremtiden.

De nye unge

De ved ikke selv, at der er færre af dem. At vi siger, der bliver mangel på dem. Befolkningsstatistikken viser sort på hvidt, at det er tilfældet: I løbet af de næste 10 år vil der blive 130.000 færre unge mellem 15 og 24 år. Men de unge har endnu ikke selv mærket noget til konsekvenserne.

Er de unge egentlig så forskellige fra "de gamle unge" ?

De fleste ser næsten lige sådan ud i tøjet som de ældre generationer - når vi ser bort fra enkelte små eksotiske grupper. De lytter også med fryd til oldies over 50 som Rolling Stones og Eric Clapton eller gamle som Phil Collins og Pink Floyd.

Men pointen er, at de ikke er som de "gamle" unge, de der bare er 10 år ældre. De er virkelig nye på mange områder. Mange af deres vurderinger og værdier ligger på linie med andre aldersgruppers i samfundet, men der er også væsentlige forskelle.

En afgørende faktor er, at de nye unge er vokset op under anderledes betingelser end deres forældre - og anderledes end bare generationen, der er 10-15 år ældre end dem. De har gjort anderledes erfaringer. Deres hverdagsrum er anderledes. De prioriterer anderledes.

I tider med hurtige ændringer - modernisering af samfundet, kan man kalde det, er der en tendens til, at modsætninger mellem generationerne øges. De unge vokser op under andre vilkår og får andre erfaringer end den voksne generation. Men den voksne generation kan også ændre sig, også under påvirkning af samfundsændringer, selv om de yngres seismografisk fleksible fornemmelser

giver dem et relativt forspring. De opfanger simpelthen ændringerne først og indarbejder dem hurtigt i deres livs-erfaringer.

En af de ting, der karakteriserer samfundet i dag, er, at hastigheden af ændringerne sker hurtigere og hurtigere. I dag kan ingen unge forvente, at deres fremtidige tilværelse i store træk vil ligne den, de kender. Der er ikke meget, der er givet eller fastlagt, når det gælder livsplanlægning eller bare at leve livet.

De anderledes erfaringer

En væsentlig og afgørende forskel på de erfaringer, der adskiller generationen af nye unge fra "gamle unge", er, at de er den første generation, hvor praktisk taget alle er vokset op med forældre, hvor begge var udearbejdende. De har tilbragt deres barndom og ungdom i anderledes rammer med fælles referencebaggrund. I vuggestuer, børnehaver, skoler, fritidshjem, fritidsaktiviteter, sportsklubber. Mødrene og samfundsdebatten har haft det dårligt med det faktum. Men hvad er resultatet af denne opvækst? Er det ensretning, som medierne så ofte har forudsagt?

Tværtimod!

De har mødt børn og unge fra andre samfundsgrupper og andre etniske baggrunde end deres egne. Tidligere generationers unge kendte fortrinvis kun værdierne i deres eget hjem og deres egen samfundsgruppe. Skolen skulle ikke være opdragende, men kun vidensformidlerne.

I de grupper, dagens unge er opvokset i, er de blevet præget af en etik og moral, som bygger på:

“Vi skal acceptere hinanden”

“Vi skal tage hensyn til hinanden”

“Vi skal være enige om - til gengæld er du også forpligtet af vores fælles beslutning”.

Det har ikke været en lyserød verden uden konflikter - tværtimod. Det koster at indlære den slags etik og moral. Men der er ikke nogen tvivl om, at prægningen har haft konsekvenser.

Hvis man ser på, hvilke normer de er blevet præget af

hjemmefra, så viser undersøgelsen “Danskernes Værdier” af Gundelach og Riis, at de vigtigste værdier i børneopdragelsen, er “ansvarsfølelse”, “tolerance”, “selvstændighed”. Derefter kommer “tænke på andre”, “gode manerer” og “fantasi”. De værdier stemmer jo smukt overens med værdierne, som har været fremherskende i institutionerne. En 18-årig skriver i en kronik i Politiken fra maj 94: “Det hævdes, at vi er blevet skadet af vores liv i institutioner. De ansatte har for travlt til at se efter børnene. Travlt med hvad? Så vidt jeg erindrer, var mine år i børnehaven nogle af de bedste og sikre i mit liv. De voksne pædagoger tog sig tid til at snakke med os, tog os med på skovture og udflugter, hvor de åbnede vore øjne for sider af verdenen, som vi ellers ikke lagde mærke til. De lærte os også at lytte til hinanden og forstå, at man ikke bruger vold til at løse problemer. Vi blev ikke normløse af at gå i børnehaven, tværtimod”.

Noget tyder på, at han har ret. Kriminalstatistikken fra Danmarks statistik i oktober 1994 viser, at der er en faldende andel af de helt unge, der begår kriminalitet i forhold til de ældre aldersgrupper, hvor kriminaliteten stiger.

En anden konsekvens af prægningen er, at de er vant til at samarbejde, vant til at omstille sig til nye situationer og personer, at de er selvstændige. D.v.s. samarbejdsberedskab, selvstændighed og omstillingsevne.

Og så er der det mærkelige paradoks, at de både er individualister og gruppeorienterede. Den samme 18 årige skriver:

“Jeg oplever sammenholdet mellem os unge i dag som noget meget positivt, der rækker langt ud over karakterer og andre påståede egoistiske træk. Unge på min alder lægger stor vægt på, at vi er individualister. Vi har hver vores interesser, både når det gælder sport, musik og påklædning. Men selv om vi opfatter os som individualister, så spiller fællesskabet en stor rolle for os. Individualisme er ikke ensbetydende med egoisme”.

Individualister - ikke egoister. Når man har lært at acceptere, at andre kan være forskellige fra en selv, kan man også i større grad være anderledes selv uden angst for at blive stødt ud.

Teknologi - no problem

På et andet område adskiller de sig også fra “de gamle unge”. Det er i deres holdning til teknologi. De er den første generation, for hvem computermediet er en selvfølge. De er bredt medievanter. De er ikke først og fremmest fascineret af teknologien - men hvad de kan bruge den til. Teknologiangst hører “de gamle” over 25 til. De fleste unge har egne medier til musik, billede og lyd, og mange har hjemme en computer - som især drengene ofte er de flittigste til at bruge. Til leg i grupper og til lektier. De bruger medierne på en anden måde. Radioen kører, fjernsynet zapper, og computeren går samtidig med gruppesnak eller lektielæsning. De læser tegneserier, bøger, går i biografen, ser video, går tit til koncerter. De accepterer ikke de ældres skelnen mellem finkultur og massekultur. Stephen King, Mozart, Dungeons og Dragons, ZappZapp og Dennis Jürgensen, Anders And og Far Out, Sim City, Smillas fornemmelser, Ice Cube og udødelige James Bond. De vælger selv og sætter sammen individuelt.

Men via medierne har de unge fået udviklet en evne til at aflæse det visuelle sprog med forbavsende evne og dygtighed. De er visuelle alfabeter. De gennemskuer lynhurtigt budskabet.

Arbejde og uddannelse

De nye unge bliver den bedst uddannede generation indtil nu. I følge Danmarks statistik går ca. 42% af en årgang i dag videre efter folkeskolen med en gymnasial form for uddannelse - gymnasiet, HTX, HH, HF. Og presset på de videregående uddannelser er ikke begyndt at falde, selv om årgangene allerede er begyndt at blive mindre.

For 10 år siden gik ca. 24% af en årgang videre i gymnasiale uddannelser.

De unge er godt klar over, at uddannelse er nøglen til deres fremtidige muligheder.

Og undersøgelser viser, at der er ingen kønsforskelle i forventningerne til uddannelse og arbejde som grundlag for fremtiden. Det er lige så selvfølgeligt for pigerne som for drengene, at uddannelse og job er et vigtigt element i

deres fremtidige tilværelse. Husmoderen vil uddø i Danmark.

Men de er vokset op i et mærkeligt paradoks: Fra barnsben er de sat i valgsituationer. Uddannelsessystemet har bildt dem ind, at de selv kan vælge frit. Erhvervsorientering : Vil du være låsesmed eller læge, gørtler eller guru. Som om de kunne blive hvad som helst, bare de valgte. Samtidig ved de alt om den store arbejdsløshed, mangel på lærepladser og studieadgangsbegrænsning. På den ene side er verden helt åben - på den anden side er realiteterne, at adgangen til den voksne verden og fremtidsudsigterne har tegnet sig i stigende grad sortere under de økonomisk stramme syv år.

Det at få et arbejde ses som et personligt problem. Det er ikke et krav fra samfundet, som spænder bistandshjælpens sikkerhedsnet under dem. I vores del af verden er det ikke en betingelse for at leve, at man arbejder. Det er snarere et privilegium.

Når arbejde er et svært tilgængeligt privilegium, må der naturligvis stilles krav om, at det skal være spændende, interessant, udfordrende, afvekslende osv. For et privilegium skal være noget attraktivt - ellers er det netop ikke et privilegium, og så er der heller ikke noget at stræbe efter. Det skal ikke forstås sådan, at de unge er dovne eller vægrer sig ved at skulle på arbejde. Tværtimod er de næsten alle stærkt orienteret imod at skaffe sig en jobmulighed. Men de stiller nogle mindstekrav.

Familie og fritid

Beskrivelser af de unge fokuserer på erfaringer, medier, uddannelse og arbejde. Det er også det, de fleste ungdomsundersøgelser beskæftiger sig med - naturligt nok, for det er de områder, der især interesserer samfundet.

Men vil de nye unge blive en gruppe af kolde egoister, der vælger familie og børn fra på bekostning af venner, arbejde og fornøjelser?

Det er der ikke meget, der tyder på. En upubliceret undersøgelse fra Institutet for Fremtidforskning fra 1991 viser, at halvdelen af de unge prioriterer familien på førstepladsen, og to trediedele sætter den blandt de tre

højeste placeringer af syv mulige. Uddannelse ligger påfjerdepladsen, arbejde på femtepladsen. Venner og fritid placeres i top af ca. en trediedel.

I undersøgelsen "Unge forhold til familie og kønsroller" afdækkes, hvilket familiebegreb der indgår i de unges værdier. Der er ikke den gammeldags kernefamilie. Den har mistet både sin selvfølghed og sin nødvendighed. De unge forbinder et lykkeligt liv med det at have kæreste og børn. Men det er "den frivillige familie", der er idealet. Man vælger at være sammen. Og det gode kan komme flere gange i livet. Pigerne og drengene ser lidt forskelligt på det. Pigerne vil gerne have børn sammen med manden, men ser det ikke som en selvfølghed, at man ubetinget holder sammen. Pigerne er påfaldende fokuseret på at skabe en god arbejdsituation og ikke indstillet på at leve sammen med en mand længere, end der er følelsesmæssig dækning for. Drengene har en lidt anden opfattelse. De er mere traditionelle. Hvis man har styr på arbejdslivet, vil man gerne have familie og børn, helst med traditionelle kønsroller.

I de positive holdninger, de unge har til begrebet familie, ligger også, at de interesserer sig for den praktiske side af sagen, og dermed for at få en viden og kunnen, som husholdningsskolerne kan tilbyde.

Seismografiske fornemmelser for fremtiden

Pressen undrer sig over, at de unge i deres valg af videreuddannelse nu prioriterer de humanistiske uddannelser på bekostning af de tekniske. Og det gør de til trods for, at der er overvægt af unge, der har haft en matematisk eller teknisk gymnasial uddannelse. De vælger filosofi, seminarier, pædagoger, kunsthistorie, omsorg.

Og de fravælger mere og mere den tekniske specialistrolle.

Er det i virkeligheden, fordi de unge opsnapper signaler fra samfundsendringerne hurtigt?

Hvordan passer de unges uddannelsesvalg og værdier til samfundets? Som fod i hose!

Er det ikke netop fleksibilitet, omstillingsevne, samarbejdsevne, selvstændighed, der efterspørges på fremtidens arbejdsmarked?

Bliver der ikke netop mindre brug for specialister, når samfundsendringerne foregår med stadig stigende hastighed, og morgendagens viden er forældet næste uge? Langt mere brug for folk, der er kreative, kan se nye helheder, omstille sig, fortælle nye historier?

De unge tilpasser sig samfundets ændringer, før de voksne ser dem!

Hilsen fra undervisningsministeren

Sorø Husholdningsskole begyndte sin virksomhed for 100 år siden og fjøede dermed en ny og meget betydningsfuld dimension til det folkeoplysende arbejde, der var startet ca. 50 år tidligere med oprettelsen af den første højskole.

Almene husholdningskurser med særlig vægt på fagenes kulturelle og samfundsmæssige betydning har siden 1895 været grundlaget for husholdningsskolernes eksistens og virksomhed.

Idag er undervisningen også almindelig, og loven præciserer, at husholdningsfag skal have en fremtrædende plads. Undervisning om familie, sundhed, miljø og økonomi giver eleverne brugbare forudsætninger for at tage ansvar og udvise omsorg for den virksomhed, der finder sted i hjemmet. De opnår indsigt i de vilkår og værdier, dette livsområde har i samspil med natur og kultur, og som opmuntrer til samfundsmæssige aktiviteter.

Folkelig oplysning er ikke svaret på alle udfordringer, men indgår som en nødvendig del af uddannelsesstilbudet til unge idag. Ikke mindst til de unge, som ikke kom-

mer igang med eller gennemfører en ungdomsuddannelse.

Med vedtagelsen af den fri ungdomsuddannelse har Folketinget givet bl.a. husholdningsskolerne mulighed for at medvirke uden indblanding i skoleformens livssyn og arbejdsmetoder. Der er en god og solid tradition for, at statsmagten ikke blander sig i de frie skolers indre liv, så de kan udvikle sig i frihed og forskellighed. Derfor har det også glædet mig, at landets ældste husholdningsskole var en af de første, der tog den fri ungdomsuddannelse til sig og meldte sig som uddannelsesansvarlig skole.

Sorø Husholdningsskoles historie og udvikling hænger nøje sammen med det folkeoplysende arbejde. Jeg håber, at både lærere og elever fortsat vil hente daglig glæde og inspiration heri.

Det er mit ønske, at husholdningsskolerne fortsat vil placere sig i spændingsfeltet mellem folkelige interessemodsatninger. Lykkes det, vil det også i fremtiden være en skoleform til fælles bedste.

Til lykke til husholdningsskolen med de første 100 år.

Ole Vig Jensen

Tillykke fra Ankerhus Seminarium

I 1895 kunne Sorø Husholdningsskole bevise, at tiden var for Husholdningsskoler, idet det første kursus med 25 elever blev gennemført på tilfredsstillende vis.

Siden har Sorø Husholdningsskole været en fortræffelig repræsentant for husholdningsskolerne i Danmark. Sorø Husholdningsskole har vist fremsynethed og livsduelighed i en sådan grad, at udvidelser er foretaget flere gange. Et historisk tilbageblik viser, at også i 1902 gik man i udvidelsestanker.

“Lærerindeuddannelsen foregik til at begynde med paa Sorø Husholdningsskole, hvor de første 15 Lærere uddannedes, men for at kunne optage en virkelig Lærerindeuddannelse maatte Skolen udvides, og da Aktieselskabets Bestyrelse mente, at der fra min side saa maatte skaffes en forholdsvis betydelig sum til Veje, foretrak jeg at indrette Lærerindeskole paa den Ejendom i Sorø Landsogn ude ved Kongebroen, som jeg i samme Aar, Marts 1902, havde erhvervet; der begyndte jeg saa saa smaat til September i en ny opført Villa, som jeg havde givet Navnet Ankerhus, efter at være hjemkommet fra en 2 Maaneders Studierejse i Tyskland, Holland og Belgien, hvor jeg med Stipendium fra Landbrugsministeriet havde haft Lejlighed til at studere Anvendelse og Konservering af Havesager.”

(citater fra Årsskrift 1902-1914, Magdalene Lauridsen)

Sorø Husholdningsskole har på denne måde været indirekte medvirkende til oprettelsen af Ankerhus Seminarium. Det takker vi Sorø Husholdningsskole for.

De relationer, der i dag eksisterer mellem den 100-årige

husholdningsskole og det 93-årige seminarium kan sammenfattes således:

-Ankerhus Seminarium er medlem af bestyrelsen for Sorø Husholdningsskole.

-Sorø Husholdningsskole er praktiksted for studerende på seminariet - endda et meget brugt praktiksted.

-Ankerhus Seminarium uddanner lærere til husholdningsskoler.

-En fælles fagligning.

Begge institutioner beskæftiger sig med fag og emner, der er relateret til “livet”: Sundhed, miljø, ernæring, energi, arbejdsliv, familie, forbrugeroplysning og kommunikation. Seminariet bevæger sig måske på det mere abstrakte plan, hvorimod husholdningsskolen har sin stærke side på det konkrete plan.

Seminariets opgave er at omsætte den teoretiske viden til konkret stof, dvs. lære de studerende at forholde sig til teori-praksisproblemet. De studerende skal lære at omsætte “stoffet” til det niveau, hvor “eleven” befinder sig. Eleven kunne være husholdningsskoleelev.

Den faglige stolthed er dog stor i begge typer af institutioner. Begrebet den professionelle husholdning - hvad enten det drejer sig om den “lille” eller den “store” husholdning vægtes højt. Vi ved, at der er brug for den professionalisme - også i fremtiden.

Fra Ankerhus Seminarium skal der lyde et STORT TILLYKKE med de første 100 år. HELD OG LYKKE i fremtiden.

Ulla Koch, Rektor

Hilsen til Sorø Husholdningsskoles 100 års jubilæum

Foreningen af Husholdnings- og Håndarbejdsskoler ønsker Sorø Husholdningsskole til lykke med 100 års jubilæet.

Et jubilæum, der kan fejres for hele skoleformen, idet undervisning i husholdning, som led i et folkeoplysende arbejde, tog sin begyndelse ved oprettelsen af Sorø Husholdningsskole.

Behovet for teoretisk og praktisk undervisning i husholdning opstod som følge af de stigende krav til kvinderne om dygtiggørelse som vej til ligestilling.

Husholdningsbegrebet skal ses bredt med et kulturelt og samfundsmæssigt islæt. Derfor må skolernes formål i dag bl.a. være, at undervise i at holde hus med ressourcerne i husholdningerne, det være sig i en familie eller i hele samfundet.

Gennem årene er husholdningsskolernes fagudbud blevet meget bredt og alment oplysende med vægt ikke alene på kost- og ernæringspolitik. Der fokuseres ofte på emner, der fremmer viden om, motivation og evner til at opnå og bevare sundhed.

Mange skoler har i dag formuleret en egentlig kost-, ernærings-, miljø- og hygiejnepolitik, ikke blot som teo-

retiske størrelser, men overført i fællesskab med eleverne til en sund livsstil. Husholdningsskolerne har i årenes løb også forstået at tage udfordringer op om uddannelse indenfor kostforplejningsområdet. Derved har skolerne været igangsættere, og de er fortsat en del af dette uddannelsesstilbud.

Undervisningsminister Ole Vig Jensens tiltag "Uddannelse til alle", rummer yderligere videreudvikling for husholdnings- og håndarbejdsskolerne. Med lovene om Erhvervsgrunduddannelse og Fri Ungdomsuddannelse samt Betænkning om Brobygning mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne har husholdnings- og håndarbejdsskolerne fortsat en plads i det samlede undervisningstilbud.

Ligeledes kan skolerne forvente større søgning af voksne elever, der i en orlovsperiode ønsker viden om og færdigheder i husholdnings- og håndarbejdsfag.

Det er foreningens ønske at Sorø Husholdningsskole fortsat følger med udviklingen og også fortsat tager ovennævnte udfordringer op. Derved vil skolen være med til at præge det samlede husholdningsundervisningstilbud indenfor skoleformen.

*Anna Pedersen
Formand for Foreningen
af Husholdnings- og Håndarbejdsskoler.*

Borgmesterens hilsen til Sorø Husholdningsskoles 100-års jubilæum i 1995

Det er mig en glæde at sende en hilsen fra Sorø Byråd i anledning af Sorø Husholdningsskoles 100 års jubilæum.

Der er jo en tradition i Sorø for, at især uddannelsesinstitutioner lever længe og godt, selv om vi desværre også for nylig har fået brudt denne tradition. Men der er jo som bekendt ingen regler uden undtagelser.

Sorø Husholdningsskole er jo et ægte barn af den oplysningens tidsalder, som blev indledt i sidste halvdel af forrige århundrede - selvgroet ud af enkeltpersoners engagement i deres arbejde og samtid og det, som de betragtede som deres kald i livet.

Men engagementet og interessen gør det jo ikke alene. Tidsånden og omgivelsene skal også være med og tilstede, for at et sådant projekt skal lykkes; og i Sorø var det så tilfældet.

Skolens liv og lokalemæssige forhold fortælles af andre mere vidende end jeg, men enkelte pudsige ting er det dog lykkedes for mig at grave frem. F.eks. lidt om husor-

denen i forne tider: Hvinen og skrigen var forbudt. Skrivning og opvarmning af strygejern på værelserne måtte ikke ske uden tilladelse. Klaveret måtte ikke bruges til kattedemusik, og eleverne måtte heller ikke gå aftenture uden tilladelse.

Det må jo nok siges, at der er sket en udvikling siden da.

Jeg tør ikke spå om, hvad der om 100 år fra nu bliver tænkt og sagt om vore dages ordensregler m.m., men jeg håber og tror på, at der i en lang tid fremover fortsat vil være brug for Sorø Husholdningsskole som uddannelsessted for unge, der vil uddanne sig til at bære det ansvar, det er at rådgive andre og sørge for, at både deres egen familie og alle vi andre får en ernæringsrigtig kost i overensstemmelse med udviklingen i den faglige viden om dette emne.

Hjertelig tillykke med de første 100 år og held og lykke i fremtiden.

Ivan Hansen

Den selvejende institution Sorø Husholdningsskole

Bestyrelsen i jubilæumsåret:

Bodil Norup Panild

Erling Kristensen

Helmer Jensen

Ulla Fransson

Verner Jørgensen

Britta Lambæk

Ida H. Jørgensen

Hardy Granhøj Jørgensen

Bestyrelsens Formænd:

Aage Christensen: 1965-1971

V. Wedell Wedellsborg: 1971-1973

Else Lawaetz: 1973-1980

Bodil Norup Panild: 1980-

Sorø Husholdningsskole

Grundlagt den 3. maj 1895

Stiftet af:

Magdalene Lauridsen:	1895-1906
Eline Eriksen:	1895-1916

Videreført af:

Elisabeth Vestergaard:	1917-1964
------------------------	-----------

og forstanderne:

Marie Wille Møller:	1964-1974
Elly Hansen:	1974-1978
Kirsten Arvé Jensen:	1978-1983
Ingelise Christensen:	1983-1987
Mette Nielsen:	1987-

De to stiftende

Magdalene Lauridsen
1873-1957

Eline Eriksen
1854-1916

122.447
DIS-Danmark

